

MAAKODU

Eesti esimene aia-, suvila- ja majaomanike ajakiri • XXV aastakäik • detsember 2014

Talvise aia
rohelised
kaunitarid

Kuumad
ja krehvtised
joogid

TEEME ISE
JÕULUKAARDI!

Pilkupüüdvad
piparkoogid

hind 3.30 €

TAASKASUTATUD ÕNN MOOSTEST

ISSN 0235-6899

917702351689028

UUS
Vastupandamatu maitse!

Hoidke oma kassi
heas vormis!

Saadaval hästivarustatud loomakliinikutes ja lemmikloomapoodides.

Hill's™ Science Plan™ Sterilised Cat hoiab steriliseeritud kassi heas vormis ja tervena.

- Õige kogus L-karnitiini aitab hoida keha saleda ja vitaalsena.
- Optimaalne mineraalide tase ja uriini happesuse efektiivne kontroll hoiab urinaarsüsteemi tervena.
- Uued, vastupandamatult hea maitsega pehmed toidud annavad võimaluse valida erinevaid maitseid.

Young Adult
Tuna

Young Adult
Chicken

Mature Adult
Chicken

Kaks erinevat maitset ja -vanusegruppi kuivtoitel.

2 erinevat maitset üksikuna või multipakis
pehmetel toitel.

LOOMARSTID
KOGU MAAILMAS SOOVITAVAD.

Maaletooja AS Optimer
www.optimer.ee

34

DETSEMBER 2014

KODU

- 6 Õrna hingega kodu
- 16 Kuusehted möödunud aegadest
- 18 Jõulukaart ingli ja udusulega
- 22 Nagu klimp supi sees
- 26 Eelsoojendi autosse! Milleks?

AED

- 30 Kolm pärga ja isemoodi jõulukalender
- 34 Igihaljad lehtpõõsad – mida võtta, mida jätta?
- 42 Talv on keeruline aeg
- 48 Uudised

ELULAAD

- 50 Taaskasutatud õnn Mooste moodi
- 54 Metsa serval tossab suitsusaun
- 56 Ahi, mis annab leilinautijale aega
- 60 Muinasjutulised piparkoogid
- 66 Need kuumad joogid...
- 72 Kaunistatud purk pühadeks
- 74 Okaskerad, kes ei tohi talveund magada
- 78 Detsembri üritused
- 80 Maakodu sisujuht 2014
- 82 Ristsõna

66

30

16

56

60

74

LUGEJA KIRJUTAB

Tere, Maakodu!

Olen lood kõik kaanest kaaneni läbi lugenud ja hingematvalt ilus oli Nurka talu lugu. See on tõeline elutöö ja unistuse täitumine. Kõik meie mahajäetud talukohad võiksid leida endale hoolivad omanikud ning südamega tehtud renoveerimise ja uuskasutusse saamise. Isetegijatele on häid ja õpetlikke nippe kummuti või vana tooli renoveerimiseks. Ahjumeistri lugu meeldis, kuna jälle on au sees kahhelahju tegemine.

Olen oma lahkunute kalmud juba korda teinud, aga kellel veel teadmisi vaja, siis hea ja õpetlik lugu on "Sinililled silmadele, kullerkupud kulmudele...". Viinapuu lõikamise õpetus on väga hea asi, puust ja punaseks! Mina olen oma viinapuu tütreperele koos majaga juba edasi pärandanud, nemad jätkavad selle kasvatamist ja kodukoha edendamist.

Ilusat küünlavalgust pimedatesse novembriõhtutesse ja päikest südamesse!

Reet Sauelt

Huvitav lugemine

Minu lemmiklugudeks olid sel korral "Taimeliid Cornwalli reisilt" ja "Nurka – koht, kus unistused täituvad". Aitäh teile toredate artiklite eest, neid on alati huvitav lugeda.

Ilusat sügise jätku!

Alla Hekki

Head töötoa lood

Olen teie ajakirja suur asutaja. Mulle väga meeldib see, et julgete kirjutada lihtsate inimeste elust-olust. Minu abikaasale meeldivad väga teie töötoa lood. Hea oleks, kui mahutaksite oma ajakirja lugusid vana-aja elust taludes, mõisates või isegi nõukaaegsete suvilate piirkondadest.

Tänuga edu soovides!

Anna Tartust

Nii armsad karvased sõbrad

Meie pere alustab ajakirja lugemist alati viimastest lehekülgedest. Isa lahendab ristsõna ära, siis saame tütardega uurida lemmikloomade ja lastele tegevusi pakkuvaid lehekülgi. Sel korral oli meie pere lemmikuks bengali ja Maine coon kasside lugu. Jääme lootma, et kajastate tulevikus veelgi huvitavate koera- ja kassitõugude eluolu meie kodudes.

Rõõmsat jõuluootust!

Merike Viljandist

Maakodu.ee
Sinuga toas ja õues!

Jõulurahu!

Õeldakse, et mida vanemaks inimene saab, seda kiiremini aeg möödub. Kell ei käi ju ometi kiiremini kui varem ja endiselt on ööpäevas 24 tundi, ent ikkagi. Kui tihti tuleb huultelt: ma ei jõua, mul pole aega! Tundub, et ümbritsev maailm ja virvarr neelab su jäägitult ja halastamatult alla, paneb pöörlema ja keerlema omatahtsi ning pole aega isegi mõelda, kuidas sellest välja astuda või hetkekski peatuda.

Alles oli suvekuumus, päike lõõskas taevas ja jõuludeni tundus olevat terve igavik. Ometi on see aeg käes. Ehk on nüüd mahti lihtsalt niisama olla, mõelda ja mõtiskleda, nautida hetki ja tunda seda, mida jõulude ajal üksteisele nii palju soovitakse – rahu. Südamerahu, hingerahu, rahu maailmas. See sõna on saanud sügavama tähenduse kui kunagi varem.

Otsime kapi otsast või keldrist üles jõuluheited, kaunistame kodu, küpsetame piparkooke ja istume pere või sõpradega ühises pühadelauas. Vanavanemad üllatuvad taas, kui suureks on lapselapsed kasvanud. Selg vastu uksepiita mõõdetakse, kes sel aastal on kõige rohkem "pikkust visanud", ja nina vastu akent oodatakse jõulumeeest. Mida küll sel aastal jõuluvana kingiks toob?

Maakodu soovitab: tehke tänavu jõulukingid ise või eelistage Eesti väiketootjate toodangut. Isetehtud kingil on hing, see soojendab nii andja kui ka saaja südant, neid ei saa ühestki poest ja on seetõttu erilised. Kel selleks tõesti sugugi mahti pole või oskusi napib, eelistage eestimaist. Eestis on palju kohalikke väikeettevõtteid, käsitöölisi ja toidutootjaid, kelle pakutavast leiате kindlasti midagi ilusat ja hõrgutavat ka jõuluvana kingikotti. Olgu selleks siis pudel Eesti käsitööõlut, kootud kindad, juustukera või käsitöökompekid. Nii toetame kohalikku elu ja anname oma panuse väikeettevõtetele, kes omakorda aitavad luua maal töökohti.

Ja ärge unustage kaunistada piparkooke! Ideid ja inspiratsiooni leiате meie ajakirja piparkoogikonkursi lehekülgedelt, kus võistlevad Eesti ametikoolide õpilased. Ka teie saate võistlusest osa võtta, andes hääle oma lemmiku poolt veebiküljel Maakodu.ee või meiliaadressil kristel.kirss@maakodu.ee. Kõikide hääletajate vahel läheb loosi mitmeid kodu- ja aiakaupade tootja Fiskars köögitarvikuid.

Ilusaid hetki!

Kadri Tramm

Maakodu peatoimetaja

MAAKODU Toimetuse address:
Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Levi ja tellimine 680 4444, klienditugi@lehed.ee
Peatoimetaja Kadri Tramm
661 3370 kadri.tramm@maakodu.ee
Tegevtoimetaja Kristel Kirss
661 3373 kristel.kirss@maakodu.ee
Toimetajad
Kaja Kurg 661 3374 kaja.kurg@maakodu.ee
Jaan Mettik jaan.mettik@maakodu.ee
Jana Rand 661 3375 jana.rand@maakodu.ee

Keeletoimetaja Ene Leivak 661 3311
Korrektor Merike Järvlepp 661 3372
Kujundaja Piret Väljataga
Reklaam Helen Lehismets 661 3312
helen.lehismets@lehed.ee, faks 669 8174

Väljaandja AS Eesti Ajalehed
Trükk AS Printall
Kaanefoto Sven Arbet

Puhastusmeistrid

Detsembri lõpuni
Kodukoristus
-60%

Telli: www.puhastusmeistrid.ee

Puhastusmeistrid

tel 601 4900

info@puhastusmeistrid.ee

Õrna hingega

Kiisa kaasiku naabruses kõrgub armas maja, kuhu seitse aastat tagasi asusid elama kahe tütre vanemad Triinu ja Taavi Tänavsuu. Sellel aastal oodatakse jõulutaadilt pakki juba kolmele tütrele.

Tekst **Triin Rannar**
Fotod **Sven Arbet**

Tänavsuude pere ootab meid maja kõrval kasvavate iidsete tamme-
pempuude varjus. Meid tervitavad tarkvarainsenerist pereisa Taavi, lastepsühholoogist pereema Triinu, tütred Mia Loviisa, Pia Pauliina ning vastsündinud Lia Eliise. Kana-kuudis siblivad kolm kana – Nunnuke, Liisanokk

ja Pirukas, kelle tegemisi piidlevad huviga kaks kassi – Mustu ja Valgu.

Triinu ja Taavi on alati olnud loodusesõbrad. Looduses käidi enne paari kohtumist koos matkaklubidega mitu korda. Lihtsalt enne ühist rada sai käidud mööda eri teid. Triinu ja Taavi leidsid teineteist sajandivahetuse ajal, Vinni Puhhi matkaklubi näärteemalisel üritusel, kus kahest loo-

kodu

dusehuvilisest sai rohkemat kui kaks seiklejat. Hiljem on selgunud, et sellest matkaklubist on mitmeid paare välja kasvanud.

Nende esimene elukoht oli Taavi ema juures, ning kui esimene tütar hakkas endast märku andma, koliti Pääskülas asuvasse kahetoalisesse korterisse. Siis, kui teine laps oma tulekust märku andma hakkas, otsustasid noored

vanemad soetada endale suurema elamispinna. Taavi lapsepõlvemaadel rulluisutades jäi silma maja, mis lausa kutsus ennast vaatama. Triinu oli see, kes otsustas, et just sellest majast tuleb vooderdada pesa, kus on hea elada.

Maja on viiele pereliikmele mõnusalt suur. Viimatine maja siseilme värskendus tehti kolmanda lapse ootuse ajal, mil ideepuhangud ellu

Hoole ja armastusega restaureeritud söögilauakomplekt. Pildil on näha Triinu isa Valentini tehtud kasemotiividega sepiseid.

Nähes kappi või kummutit, mida on esiisa oma kätega teinud, tekib hinge mõnus soojus, kindlus, et sinu eest on hoolitsetud.

TRIINU TÄNAVSUU

võib areneda peas jupp aega. Kui aeg on küps või lisandub algele ideele uusi arendusi, saab asjast asja,” seletab Taavi.

Suure vaevaga sai täbaras olukorras pöönigult leitud pruunist mööblikolast – pärast hirmsat lihvimist ja narmendavate nahkkatete vahe-

viidi. Tütardega koos käidi elutuppa uut tapeeti valimas. Võitjaks tuli sinise- ja rohelisetriibuline tapeet.

Elutoa valge söögilauakomplekt sobib pastelsetes toonides tapeediga ideaalselt. Triinu isa Valentin soovitas perel sinna panna oma pöönigul seisma jäänud söögilaua ja toolid. Triinu ja Taavi kiitsid selle mõtte heaks, neile pole vanade asjade kasutamine eesmärk omaette, vaid nad

väärtustavad esivanemate tehtud, loodud või tähtsaks peetud asju. “Kui üks kapp on säilitanud oma kuju üle saja aasta, siis ehk teenib see veel järgmisigi põlvkondi. Kui käte vahele satub mõni taasavastatud mööblitükk, ei teki mõte selle kasutamisest üleöö, idee

tamist – imeilus söögitoakomplekt. Nüüd on seal hea ja ilus nautida isuäratavaid õhtusööke, nii koos pere kui sõpradega.

Mitmel pool tubades leidub puidust mööblieseimeid, mis on Taavi puusepast vanavanaisa tehtud. Tema kätetööd leidub nii köögis kui ka Pia Pauliina toas. Nende väärtus võrreldes poest ostetud mööbliga on hindamatu. Triinu arvates oleks jabur, kui peaks iga viie aasta järel mööblit vahetama.

“Nähes kappi või kummutit, mida on esiisa oma kätega teinud, tekib hinge mõnus soojus, kindlus, et sinu eest on hoolitsetud,” räägib Triinu. “Noorena ei suuda me nii kaugale mõelda, millise kingituse on meile meie esivanemad teinud.”

Puusepatöö geene kannab endas ka Taavi onu Maido, kellel on puittoodete valmistamise firma. Temalt telliti kabinetti kapp ja kummut. Lisaks näeb Tänavsuude kodus palju esivanemate näputööd. Tube ehivad nii Taavi vanatädi Lydia kui ka Triinu vanaema Hilda tikitud tekstiilid.

Vannituba on Triinu vanaema Leida linasest voodilinast saanud romantilise Rooma kardina, vana kaljatünn täidab mustapesukasti ülesannet, samas sajandivanune pesukorv “töötab” keskmise lapse toas lego-korvina.

Foto kaasikust on tehtud Triinu ja Taavi ühisel rattaretkel.

→ Taavi esimene taastatud lillelaud.

Vanaemad-vanaisad on majaomanikest noori lapsevanemaid palju aidanud. Triinu sepast isa aitas ellu viia tütre idee – kasutada triibulise tapeediga elutoas kaselehtedest inspireeritud sepistatud motiive. Taavi teab juba, et äiapapa on loominguline mees, kellele meeldib asju ise disainida.

Tänu tema imeilusale lahendusele on nüüd maja esimese korruse ruumides kaselehtedega kaunistatud sepistatud kardinapuud, lambikaunistused, küünlajalg ja kaminapuude korv. Sepiste naabriks on seinal nägus foto kaasikust. See on jäädvustatud Triinu ja Taavi ühel esimesel Roheliste rattaretkel. Nüüd vaadatakse seda pilti sootuks teise pilguga – justkui märki tulevast elust Kasemetsa teel, nagu oleks see otsustatud juba hulk aastaid tagasi.

Tüdrukud unistavad jänesest

Triinu ja Taavi kõige vanem tütar Mia Loviisa on juba 11aastane. Tema toas on kohti leidnud vanaisa kolimisel üle jäänud valge mööbel ja akvaarium.

Vanemad lapsed tahaks oma lemmikuteks kaht jänkut, ning Mia toas on just nii palju ruumi, et pikk-kõrvadele sinna puur sisse seada. Tüdrukud on suured muusikahuvilised, mõlemad

Vanast linast tehtud Rooma kardin annab vannituppa romantilist hõngu.

Luteri tehases tehtud kapp.

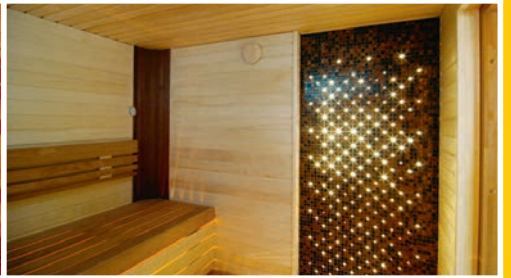
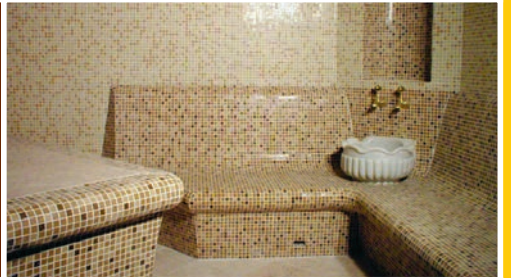
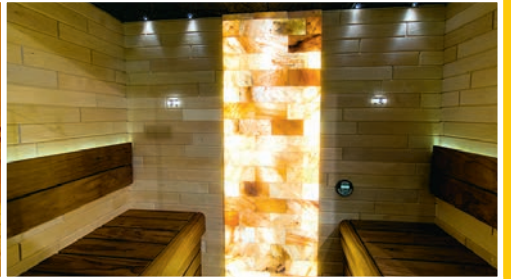
käivad lisaks muusikakoolile ja klaveritundidele ka laulmas ja teevad esimesi katsetusi iseseisvalt lugude kirjutamisel. Suvine Taisi Pettai laululaste laager Muhumaal jättis Mia Loviisa hinge nii sügava jälje, et tagasi tulles valas ta tunded "Võlusaarekese" laulu sisse.

Keskmist tütart Pia Pauliinat (6) ootab järgmisel sügisel ees koolimine ja tema toa sättimisel on sellega arvestatud. Samas annavad tüdruku toa

EESTI SUURIM VALIK SAUNATOOTEID!

Pärnu mnt 238 Järve keskuses
Kaupluse tel: 6 140 310
Ehituse info: 6 140 304
info@saunamaailm.ee

SAUNAMAAILM

Kahe tamme vahel
lelame Taavi tehtud
"ämbikuvõrgu",
mis on kokku pandud
vanade turvavööde
jääkidest.
Sellest on tüdrukutel
palju rõõmu.
Idee ämbikuvõrgu
tegemiseks
leidis mees neile
soolaleivaks kingitud
raamatust
"Lustakad aiad".

sisustusele hubasust mitmed sajandivanused esemed. Näiteks sängiks on Taavi vanaisa metallist voodi. Seegi oli algul halvas seisus – aeg ja rooste olid teinud oma töö. Taas tuli appi Triinu kuldsete kätega isa ja taastas ajalooga voodi täielikult.

Tulevase koolijütsi toas püüab pilku vahva taskutega seinakate. See soetati laste päevahoiu sulgemisel üle jäänud esemete hulgast. Kui päevahoius leidsid lastehoidjad sealt igale lapsele õiged mähkmed, siis nüüd leiavad kõik pisiesemed endale koha mõnuses taskus.

Pisitütre Lia Eliise tuba seati juba mängude ootele värskendusremonti tehes. Kabinet koliti külalistetuppa, endine kabinet-tuba sai uue lindude ja kirssidega tapeedi ning ruum näeb juba nii välja, nagu ootaks pesamuna Lia Eliiset mängima. Magada eelistab tüdrukutirts praegu mõistagi ema-isa juures.

Suuremate tüdrukute mänguasjade ja katsikukinkide seast on suurde mänguasjakasti valitud esimeseks eluaastaks sobivad leلود. Kolmekuusena tekil siputades on tore kuulata, kui suured õed lasteraamatuid ette loevad või oma mängu mängivad.

Pia Pauliina on juba leiutanud oma nipid, et saaks väikese õega ka trips-traps-trulli ja muid mängu mängida. Lia Eliise nägu lööb õdedega kohtudes särava ja tihti on tal neile miskit ka koogamise salakeeles öelda.

Kolme lapse vanematena oskavad Triinu ja Taavi aega kõrgelt hinnata. Kuna kodutöid on lõputult – tüdrukud vajavad vanemate hoolt ja tähelepanu –, on pere majapidamises tavapärase kodumasinade kõrvale soetatud väärt tehnilised abimehed. Tolmuimemis- ja põrandapesurobotist on väikese lapsega perel tõesti palju abi.

Õöseks pannakse tolmuimeja alumisel korrusel tööle ning hommikuks on põrandad piisavalt puhtad, et väike Lia Eliise saaks mõnustasti maas mängida. Kui pere õhtul elutoas koos on, saab aga üleval magamistubades “roboteid käiata”. Sel sügisel on Taavi katsetanud ka leherenni puhastamise robotit, järgmisest suvest loodetakse endale abiks robot-muruniidukit.

Moodne taaskasutus ja nutikus

Aias askeldamine sai hoo sisse teisel suvel, kui laste kõrvalt jäi rohkem aega. Aiaski annab Triinu arvates taaskasutusvõimalustega keskkonda säästa.

Pere on seda meelt, et kõiki asju, mis on katki läinud, ei pea viima prügimäele. Neid saab kasutada uute vajalike asjade valmistamisel. Näiteks dušinurga purunenud kinnitusdetailidega klaasustest tegid nad kurgilavale katte. Taavi kiidab, et tänu sellele kasvasid sel suvel kurgid nii et mühises.

Katki läinud külmikust sai kompostikast. Idee leidis Triinu veebist, Metsapoolsete foorumist, kus mõned olid seda juba katsetanud. Augud alla poole, et ussid saaksid oma tööd teha, külmkapi

Keskmise tütre toas on tore hoiupaik.

Valmistame puidust riuleid, mänguasjakaste, aknalaudu.

Küsi pakkumist!

Tommi riulid OÜ
tel 529 1205
info@tommiriulid.ee
www.tommiriulid.ee

Vanatäide padjad:
Triinu vanatädi
(alumine) ja Taavi
vanatädi (pealmine)
tehtud padjamustrid
on arvatavasti saadud
samast ajakirjast.

kõva kest kaitseb komposteeritavat samas hiirte eest.

Alguses oli külmkapist komposter testimisjärgus. Katsetati, mis komposteerub ja mis mitte. Nüüd on Taavi ja Triinu veendunud, et banaani- ja apelsinikoori ei maksa komposti panna, pigem sobivad sinna kartulikoored ja õunasüdamed.

Esimesel suvel tegeldi rohkem pisitütrega. Korra kuus käis Taavi aia vikatiga üle, et Rakvere raie levimist pärssida. Taavi pani koos isaga

püsti kasvuhoone, mis andis esimese kogemuse ning sõrmed-mullas-tunde. Lisaks jagasid vanaemad nende perele tarkusi köögiviljade ja marjade kasvatamisel, näiteks kuidas ja millal lõigata viinamarju.

“Vanematelt saadud teadmised on hindamatud,” ütleb Taavi. Noore isa arvates tuleb temaealiste põlvkonnal omakorda koguda teadmisi, mida siis järgmistele põlvetele edasi anda, sest mujalt ei ole võimalik selliseid nõuandeid saada. ✿

Jõulukingid
Antigiilaost

WWW.ANTIGILADU.EE – sõbraliku hinnaga antiik- ja vanavara nipsasjadest mööblini

E-pood on alati avatud, tellimustele tasuta turvaline kohaletoimetus üle Eesti.
Lisaks kaks ladu Haapsalus: Jalaka 78 ja Lihula mnt 27a.

tel 523 3303, 523 3302

WWW.ANTIGILADU.EE

Kuuseehted

möödunud aegadest

Tekst Kadri Tramm, fotod Sven Arbet

Vanad jõulu- ja nääriehted toovad meile mälestuskilde lapsepõlvest ning tekitavad igas inimeses nähtamatu nostalgiasideme möödunud aegade pühadega. Praegu on vanad kuuseehted oksjonitel kullahinnas, neid kogutakse ja hoitakse sõna otseses mõttes vati sees.

Annika Kuningas (30) avastas vanad nääriehted enda jaoks alles hiljuti. Koguma hakkas ta neid selle aasta suvel, kuid kogu on juba muljetavaldav.

“Ausalt öeldes kutsuvad sõbrad mind parasjagu hulluks, et sellise hobi leidsin. Olen ehteid otsinud ja ostnud foorumitest, veebi- ja vanakraamipoodidest. Palju on saadud ka sugulastelt, sõpradelt ja töökaaslastelt. Mõnikord oleme perega käinud ka laatel. See on päris kallis lõbu, sest ühe ehte hind võib küündida 15 euroni ja rohkemgi veel,” räägib Annika oma uuest hobist.

Tema suur söögilaud on ehteid otsast otsani täis. Siin on esindatud eri ajastud, nii eestiaegsed aastad kui

ka nõukaaja kümnendid. Ühes hunnikus on palju ümmargusi kuule, teises hulgaliselt käbisid, on marjakobaraid, hernekaunu, piklikke jääpurikat meenutavaid ehteid, kärbseseeni, kujukesi, linnukesi, majakesi jpm. Kõik need on klaasist, paljud valminud käsiöönä, aga ka käsitsi maalitud.

Mitu komplekti on veel originaalpakendis, osa isegi vatiga vooderdatud karbis.

“Huvi ehete vastu tekkis juhuslikult. Esiimesed ehted ostsin internetist. Järgmised kinkis ämm ning nii see huvi aina suurenes ja suurenes,” räägib Annika. Talle endale meeldivad kõige enam ümmargused kuulid, eriti erkrohelist värvi. Neid on laual hulgaliselt, lillast hõbedaseni, ja paar neist on sedavõrd suured, et mahuvad vaevu kahe peopesa peale ära.

“Minu enda lapsepõlv jääb 80ndatesse ning mulle meenuvad sellest ajast just ümmargused kuulid ja käbid. Et jõulud on lapsepõlves oodatud ja eriline aeg, siis need mälestused on eriti eredad. Ilmselt on see üks põhjus, mis mind ehete kollektioneerimise juurde viis,” ütleb Annika.

Ise pole ta ehteid üle lugenud, kuid kõige erilisemaks peab kellakujulist ehet ja üht vana samovari. “Töökaaslane tõi maalt kuuri alt kastiga ehteid, mis olid ämblikuvõrkudes, lihtsalt kasti laotud ning mattunud tolmu korra alla. Paljud neist olid katki läinud, aga imekombel oli samovar tõesti hästi säilinud. Nüüd on see mu lemmikuks saanud,” räägib Annika. “Eriti omapäraseid on puu- ja juurviljad. Mainimata ei saa jätta ka seeni. Ise ma ei mäleta, et selliseid nääripuul kohanud oleksin. Meie laste lemmikuks on saanud auto- ja loomakujukesed.”

Mõned ehted on pärit koguni USAst ja Saksamaalt. Need on originaalpakendis.

Igatahes teavad Annika kirest nüüd paljud tema sõbrad, kes elavad eri linnades ja aeg-ajalt varustavad tema kollektiooni uute leidudega

Igaüks leidku oma!
Eri aastakümnete ehetest
leiab igaüks neid, mida nende kodus
kuusepuule pandi.

← Perenaine Annika Kuningas oma lemmikute - ümmarguste klaasmunadega.

↑ Osa ehteid on säilinud isegi originaalpakendites, paljud neist on saanud Annika oma ämmalt, aga ostnud ka internetioksjonitelt ja e-poodidest.

kohalikest vanakraamipoodidest. Olgugi et aastatega on nõukaaegsed nääriehted defitsiidiks saanud, leidub neid ikka veel aeg-ajalt vanakraami- ja *second-hand*-poodides.

Annika sõnul saab nende jõulupuul sel aastal ehteks just needsamad vanad hinnalised nääriehted, kindlasti on nende seas esikohal eri värvi kuulid. Ajal mil Annika juures vanu nääriehteid pildistamas käisime, ootas ta taas 60ehtelist saatetist. ✨

Antiigiveebist leiad

speedheater® System

Speedheater värviemaldusvahendid

amello

Looduslikud puiduõlid ja vahad

SAVIKROHV

Savikrohv

www.antiigiveeb.ee/epood

teeme ise

Jõulukart ingli ja udusulega

Teostus Mailis Kambre

Mailis Kambre on paberikunstnik, kes valmistab käsitööna foto-albumeid, karpe, märkmikke, kaarte, jpm. Algsest hobist on saanud nüüd juba tööd. Mailis Kambre kunstikoda asub Räpina Loomemajas. "Minu stiili võiks iseloomustada sõnadega "külluslik" ja "veidi üle võlli", sest armastan, kui kõike on palju, ja tagasihoidlikuks minu stiili kindlasti pidada ei saa. Naudin vintage'i kirjut maailma ja kõike, mis sellega kaasas käib," on ta enda loomingu kohta öelnud. Rohkem infot: <http://mailiskambre.ee/> ja Facebooki-kontol Mailis Kambre kunstikoda.

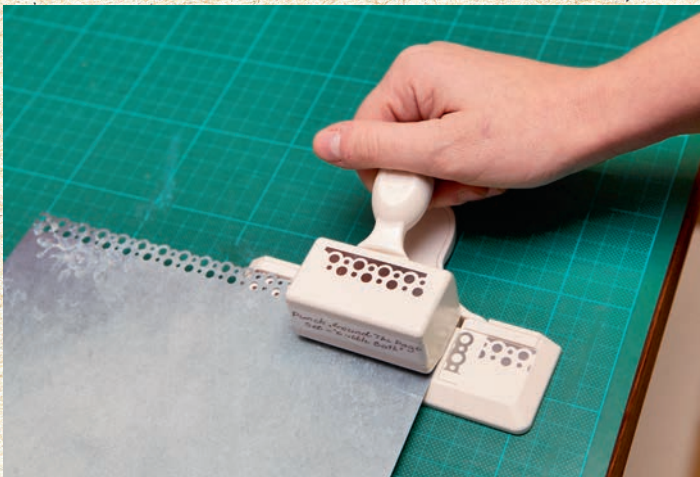
teeme ise

Omatehtud kaardis on südamesoojust, isikupära ja ilu mitu korda rohkem kui poest ostetud masstoodangul. Paberikunstnik ja koolitaja Mailis Kambre õpetab, kuidas ise teha imelist pühadekaarti.

TÖÖVAHENDID

Mustriline ja valge kartong (Mailis Kambre kasutab digifaili ja prindib paberi ise), augurauad bordüüri tegemiseks, tangid aukude tegemiseks ja öösde paigaldamiseks, öösid, pits, kahepoolne läbipaistev teip, kaardi peale kleebitav sõnum (väljaprint), kaunistused, kahepoolsed teibipadjakesed.

TÖÖ KÄIK

1. Et kaart tuleb mitmekihiline, siis alustame põhjast. Lõigake augurauaga mustri- ja valgele paberile bordüür ja murdke kartong kokku nii, et bordüüri ääred jääksid nihkesse.

2. Lõigake valgest kartongist välja ristkülik, mis jääb n-ö pealmisele kihile raamiks, ja veidi väiksemate mõõtudega kaardi pealispind. Andke svammiga paberi äärtele tindiga vana ilme. Selleks kasutasime Distressi tinti.

3. Tehke augurauaga nurkadesse augud ning pange neisse öösid.

4 Paigaldage kaardi pealispinnale kolm läbipaistva teibi riba ja kleepige neile pits. (Lõigake teip ja pits pikem, et saaksite need peita, keerates otsad kaardi tagumisele poolele.)

5 Kleepige iluraam (seda saab teha nt paberi pressimise ja mustri lõikamise masinaga Sizzix, aga võib ka ise kääridega meelepärase välja lõigata) teibipadjakeste abil pitside peale kaardile. Iluraami sisse kleepige teibipadjakeste abil ristkülik kõigepealt valgest kartongist ja selle peale omakorda väiksemas moodsus mustriiline kartong.

6 Kleepige kaardile kaunistused, siin on kasutatud liimi Moment -Kristall.

7 Printige välja kartong tekstiga, mille soovite kaardile asetada ja lõigake see välja. Kui soovite paberile anda kuju ja mustri, saab seda teha mustripessi ja metallist mustriheldedega. Kleepige tekstiga paber teibipadjakestega kaardile ja ühendage kõik kihid padjakeste abil, et kaart jätkaks ruumilise mulje. Kaunis pühadekaart ongi valmis! ✨

UUS VALIK
JÕULUKANGAID
DETSEMBRIS!

Häid jõule soovides

REEDA KARDINAD & DISAIN

Luise 40, Tallinn • info@kardinad.ee

www.kardinad.ee

Elmar Looritsa kudumistöö ei vaja eraldi töötuba. Sellega saab tegelda tugitoolis ja omaehitatud kamina kõrval.

Nagu klimp supi

Seda, et üks mehine mees õrnõhulisi Haapsalu salle koob, peab oma silmaga nägema. Elmar Looritsa abikaasa Meeli ütleb, et Läänemaal on neid, kes sarnaseid salle koovad, palju, kuid kõik on naised. "Elmar on nagu klimp selle supi sees!"

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**

Kudumine ei ole Elmari jaoks midagi erakordset, tema käed on lahtised igale tööle. Samas paneb vardaid nõnda osavalt kasutav mees, kelle kudum on imekerge ja lausa ämblikuvõrku meenutav, nii naisi kui mehi

imestama. Eriti just viimaseid, kes salli autorist kuuldes pead vangutama hakkavad. Mõni arvab koguni, et naine on mehe "ära rikkunud". Aga just nii selles paarisuhtes juhtuski! Muidugi on "rikkumine" siinkohal mõeldud ikka kõige paremas tähenduses.

Enne 15 miljonit silmust

Umbes tosin aastat tagasi tutvus Elmar Meeliga, kes juba siis tööst vabal ajal Haapsalu salle kudus. "Meeli sallid innustasid mindki kuduma. Kuna minu tulevane kudus tellimise peale, siis tal endal ei olnudki Haapsalu salli. Nii teingi oma kõige esimese valge salli talle kingituseks," meenutab Elmar. Endise matemaatika- ja füüsikaõpetajana meeldib mehele rääkida tehtud

Esimese salli tegi Elmar tulevasele abikaasale. Nüüd on Meeli saanud abikaasalt juba mitu Haapsalu salli kingituseks. Meeli ütleb, et tunneb oma mehe kätetöö kõikide teiste Haapsalu sallide hulgast alati ära.

sees

õlasallidest arvudes. Selgub, et keskmise Haapsalu salli kudumiseks, mis laotub mõnusasti õlgadele, tuleb luua, olenevalt mustrist, kuni 100 silmust. “Nüüdseks olen kudunud vast üle 120 salli, seega olen loonud üle 15 miljoni silma,” märgib muhelev mees. Ühes kuus valmib mehel paar Haapsalu salli.

Abikaasa, kes on Elmarile eeskujuks ja õpetajaks, suudab peene salli valmis kududa kolme päevaga. Tema omakorda õppis emalt, kes oli näpuosav ning kodus omal ajal koon-disele Uku.

Nobedate näppudega perenaine räägib, et siis, kui tema Haapsalu sallide kudumisega alustas, oli tegijaid vähe ning ka salliks sobivat lõnga harva saada. “Sel ajal oli see elatusvahend ning

isegi lõnga saamiseks pidi olema tutvusi,” märgib Meeli.

Elmarile on sallide kudumine siiski rohkem hobiks. Samas ei saanud temast kuduja sugugi üleöö. Mees on “naiste” käsitööd teinud ka varem. “Kui ma koolis käisin, siis õpetati esimestes käsitöötundides õmblemist, kudumist, heegeldamist – seda nii poistele kui tüdrukutele. Alles vanemates klassides hakati poistele puutööd eraldi õpetama,” meenutab ta.

Õmblemisest rääkides meenub mehele seik esimesest abielust, millalgi 70ndatel. “Tookord ei olnud poest ilusat kangast saada. Mul õnnestus sõbra abiga osta kauplusest Turist roosimustrilist kangast. Kodus imetles naine seda koos oma emaga. Kumbki ei julgenud roosidesse kääre lüüa. Mõtlesin, no mis see siis ära ei ole, teen ise! Murdsin kanga kokku, laotasin lauale. Panin lõiked peale ja lõikasin. Kui tükid lõigatud, siis selgus – roosimuster kulges eest taha. Ees olid roosid õiget pidi, seljal nii-öelda pea alaspidi,” räägib ta. Tol ajal originaalsust ei hinnatud, nii ei kuulnud abistaja kiidu- ega tänusõnu.

Elu keerdkäigud panid Elmarit juba varemgi varda-d haarama. Esimese abielu ahervaremetele lastega üksi jäädes kodus ta neile sokke ja kampsuneid. On isegi tikkimist proovinud.

Suur tikitud pilt sügisest loodusest, mis ripub nende elutoa seinal, on taas Elmari näputöö.

“Ma ei olnud varem kunagi tikkinud, aga ikka mõtlesin alustades, et mis see siis ära ei ole! See võttis mitu kuud. Kui ma oleks alustades vaid teadnud, kui kalliks see läheb! Üks värv ehk tikkimisniidi tokk maksis 8 rubla. Tikkinud ning raha muudkui kulus, ikka 8 rubla ja 8 rubla,” meenutab ta nüüd juba naerdes. Pilt on ju ilus! Ja tegelikult on ka elutoa kamin tema tehtud.

Kõikide nende tegemiste kõrvalt on ta Taeb-la Kutsekeskkoolis õpetanud puidu- ja rauatööd, Haapsalu Kutsehariduskeskusest läks ta pensionile aga füüsikaõpetajana.

Praegu töötab Elmar Läänemaa Muuseumis. Haapsalu sallide kudumisega sai ta kuulsaks umbes kolm aastat tagasi, kui teda kutsuti osalema Haapsalu pitsipäevadele. Meeli naerab ja ütleb, et tema mees tuli sel päeval n-ö kapist välja. “Sinnamaani kodus ta kodus ja salaja,” teatab naine.

Tulemuslik tugitoolisport

Elmar tunnistab naerdes, et tal on kudumisest sõltuvus, sallitegu on nii näppudes, et selleta enam elada ei saa. Varraste ja lõngata oleks tal isegi teleri ees imelik istuda. “Kui televiisoris räägitakse soome, vene või eesti keeles, siis saab rahulikult kududa. Kui inglise keeles räägitakse, pean töö korra katki jätma ja vaatama,” naerab ta. Ja kui tõuseb tugitoolist, siis jälle jupikese võrra pikema või koguni valmis salliga.

Maakodu külaskäigupäeval oli mehel käsil kassitapumustriga salli kudumine. Mustreid

Üks kassitapumustriga sall venib raamil, kaks sarnast on juba pakitud ning üks ootab alles Haapsalu salliks saamist.

Haapsalu sall on nii väärtuslik, et sobib vaid sünnipäevakingiks.

MEELI LOORITS

valib ta Saara kirjastuse raamatust “Haapsalu sall”, mis kingiti talle siis, kui õpetajaametist lahkus.

Põnevad mustrikirjad kannavad ilusaid nimesid, mida Elmar teab peast.

“Mustreid saab ka ise täiustada ja olen sedagi teinud. Kood õrna salli sisse mõned nupud juurde, ja ongi juba hoopis teine sall,” räägib mees. “Nuppude kudumine ongi Haapsalu salli kõige keerulisem osa. Samas kootakse Haapsalu salle ka masinaga ja tehakse igasuguseid põnevaid mustreid, vaid nuppe ei saa masinkoes teha. Aga just nende järgi tunneb ära, kas sall on käsitöö või mitte.”

Kui kudumishobiga paar reisile läheb, on neil alati kudumistö kaasa. Seda hirmu, et lennukisse minnes varraste pärast pahandus tuleks, nemad ei tunne. Elmar koob näiteks roosipuust varrastega, ka varuvardad on kõik puidust. On ka bambusest vardaid, kuid neid Elmar kiitma ei kipu.

Minevikuga sall

Haapsalu salli ajalugu ulatub XIX sajandi esimesse poole. Suure salli esmane ülesanne oli kandjat külma eest kaitsta. 1825. aastal sai Haapsalu kuurortlinnaks ning Peterburiga oli laevauhendus neli korda nädalas. Kaugelt tulnud proudad jalutasid promenaadil ning kohalikud püüdsid neile oma käsitööd pakkuda. Kuurortlinna kuulsuse kasvuga suurenes suvitajate arv ning kohalike sallide ilu ja soojus paelus turiste. Aja jooksul muutusid sallid üha õhulisemaks ning koekirjad aina ilusamaks ja keerulisemaks. Tänu tublidele käsitööhuvilistele naistele, kes igal ajaloo pöördelisel ajal seda tava elus hoidnud, on nende kaunite sallide kudumise traditsioon alles.

Allikas: Pitsikeskus ja Meeli Loorits - Haapsalu salle kuduv reisisaatja ja giid

Puidust on ka raam, millele kõik valmis saanud sallid tõmmatakse. Enne raamile pingutamist kinnitatakse sallile pits äärde. See ongi Haapsalu salli eripära, et sellele on külge aetud pits, mis eraldi kootud. Seda mitte väga lihtsat tööd aitab Meeli mehel teha.

Mõni uus muster annab teinekord nii suure salli, et raam jääb väikeseks. “Siis tuleb diivan appi,” ütleb naine. Olemasolevale raamile saab pingutada õlgadele sobiva suurusega salli, mille mõõdud on 170x70 cm. Vajadusel saab ühele raamile pingutada neli salli.

Valge sall kõige menukam

Hea ja veniv sallide peenvillane korrutatud lõng tuuakse Itaaliast või Leedust. See lõng võimaldab kududa nii peent salli, mis sõrmusest täiesti lähedalt läbi mahub ning on soe vaatamata kõikidele aukudele, mis sellesse on kootud. Kohaliku maalamba villast sellist lõnga ei saa.

Elmari kogemus näitab, et kõige paremini lähevad kaubaks ikka valgest lõngast Haapsalu sallid. Teisi värve – punaseid ja musti salle – tahetakse märksa harvemini.

Mees tunnistab vaikselt, et tal on vahelduse mõttes uued sihid silme ees. “Tahaksin nii kangesti nipeldamise ära õppida ehk niplispitsi tegema hakata. Selles tehnikas saab kõike teha – kauneid pilte, portreesid, rääkimata linikutest.”

Võimalik, et selleks ongi aeg küps. Tema pere ja lähemad naissoost sugulased on juba kõik näpuosava mehe tehtud sallidega varustatud. Elmari õde Velda palus endale näiteks väikese apsuuga salli. Tookord oli mees muude mõtetega ilmselt hoos ning hakkas salli paremal pool vaskpoolse mustriga edasi kuduma, ja nii kuni salli lõpuni. Õele see just meeldiski, sest teistel sellist Elmari kootud Haapsalu salli ei ole. Jõulude lähenemine sallitegijat kiiremini kuduma ei sunni. “Haapsalu sall on nii väärtuslik asi, et sobib vaid sünnipäevakingiks,” selgitavad Elmar ja Meeli. ✿

Väärtuslik ja praktiline abiline!

Toyota SLR4D overlok

3-, 4-niidiline ääristusmasin, diferentsiaalsööde, reguleeritavad niidipinged, õblemiskiirus 1500 pistet/min, diferentsiaalsöote vahemik 0,7-2 (norm 1), ääristuslaius kuni 6 mm ~~399.-~~

329.-

Toyota Oekaki 50 Renaissance

Uue disainiga kompuutermasin 50 erineva pisteprogrammiga
Uue võimalusena vabakäetikkimise funktsioon!
I-etapiline nõopauk, nõela niidistaja, digitaalne pistete näidik, 7 erinevat lisajalga, õlivaba

+ Singer triikraud 35.-

499.-

Husqvarna Viking Class E20

täiuslik koduõmbusmasin, 34 õmbusprogrammi, 5 kaunistusõmbust, 17 venivate materjalide õmbust, üheetapiline nõopauk ~~285.-~~

249.-

Husqvarna Viking Eden Rose

populaarseim kvaliteetõmbusmasin, 22 erinevat õmbuspistet, üheetapiline nõopauk, nõela niidistaja, õmbusnõustamise tabel, elektrooniline kiiruse kontroll, õlivaba ~~425.-~~

+ Singer triikraud 35.-

389.-

Õmbus- ja tikkimistarvikud, niidid, käärid

Kiire ja mugav järelmaksuvõimalus!

Reginett

Lõunakeskus, Ringtee 75a Tartu 50105 tel 734 1945 GSM 526 8133

www.reginett.ee

Eelsoojendi autosse!

Enamik eestlasi suhtub auto eelsoojendisse umbes samamoodi nagu katuseluuki: kui see on ostes peal, on tore; kui seda pole, ei oska sellest ka puudust tunda. Ehkki võiks.

Tekst **Tõnu Tramm**,
What Car? Eesti
peatoimetaja
Fotod **Shutterstock**,
KG Knutsson

Neid autoomanikke, kes raatsivad eelsoojendi paigaldamisele investeerida, on Eestis ilmselge vähemus. Vaatamata sellele, et erinevalt katuseluugist on tegu investeeringuga, mis end ka tulevikus ära tasub. Sõltumata sellest, mis tüüpi eelsoojendi paigaldada.

Laias laastus jagunevad eelsoojendid kaheks tüübiks: elektrilised (230V vooluvõrgust) ja

autonoomsed eelsoojendussüsteemid (autokütusel töötavad). Esimesi mäletavad paljud veel aegadest, mil tasus autosid Soomest osta. Oma põhiolemuselt oli tegu veekeetja sarnase süsteemiga, mis mootoriplokis olevat jahutusvedelikku soojendas. Toonase süsteemi miinuseks oli tsirkulatsioonipumba puudumine, ehk enne ei hakanud soojendatud jahutusvedelik ringlema, kui hommikul mootor tööle pandi. Kuid abiks oli ikka. Eriti karmima pakasega.

Tänapäevased elektrilised süsteemid on juba arenenumad ning need paigaldatakse (reeglina vahetult enne salongi soojendusradiaatorit) jahutusvedeliku toru vahele. See süsteem on juba varustatud nii küttekeha kui tsirkulatsioonipumbaga – jahutusvedelik hakkab kogu süsteemis ringlema,

Milleks?

Kuidas töötab enam levinud autonoomne eelsoojendi?

- Kui aktiveerite oma auto eelsoojendi juhtseadme või eelprogrammeerimise kaudu, pumpab doseerimispump kütust kütusepaagist kütteseadmesse.
- Kütteseadmes olev süüteküünl saab toitevoolu ja hakkab hõõguma. Samal ajal imetakse seadmesse välisõhku.
- Kütus aurustub aurustiplaadil ning vajaliku temperatuuri saavutamisel süttib kütuse-õhu segu süüteküünla abil.
- Kütteseadme soojendab nüüd külma jahutusvedelikku, mis tsirkuleeritakse sõiduki küttesüsteemi soojusvahetisse. Sealt suunatakse soojus puhuri kaudu otse auto salongi.
- Soe jahutusvedelik voolab soojusvahetist edasi mootoris, mis soojeneb samuti. Kui soojenenud jahutusvedelik on kütteseadmesse tagasi voolanud, hakkab ringlus uuesti peale.

Allikas: KG Knutsson AS

mootoriplokk muutub ühtlaselt soojaks, ning kohe, kui auto käivitada ja salongisoojendus sisse lülitada, hakkab ka sooja õhku tulema. Selline süsteem ei maksa üldse palju (alla 200 euro ilma paigalduseta) ja osavam autoomanik on suuteline selle vabalt ka ise kapoti alla installeerima.

Autonoomne eelsoojendi mugavam

Autonoomsed eelsoojendid on juba märksa keerulisemad ja mõistagi ka mitu korda kallimad (ca 650 eurost alates ilma paigalduseta). Nende paigaldamine tuleks jätta asjatundjate hooleks, mis omakorda tõstab kogu süsteemi hinda. Kuid seevastu on autonoomne eelsoojendi märksa mugavam. Tema puhul ei ole enam vahet, kas auto seisab öösel korrusmaja trepikoja ees, kusagil park-

las või eramaja hoovis (üksnes kinnises garaazis ei ole mõtet seda kasutada, sest kütteseadme eraldab töötades üksjagu heitgaase). Voolujuhet pole sellele süsteemile tarvis ning tema käivitamisega saab kas programmeerida või lülitada selle käima kaugjuhtimispuhli abil.

Veel on süsteemi plussiks, et seda saab kasutada ka sõidu algstaadiumis, kiirendamiseks mootori soojenemist. Samuti lülitab ta enne sõitu tööle ka salongisoojenduse puhuri, ehk autosse istudes on seal juba soe ning aknad jääst puhtad.

Küll aga peab autonoomse süsteemi puhul arvestama, et nii küttekeha tööle hakkamine kui salongisoojenduse puhur nõuavad auto akult lisavooluenergiat. Mootori käivitamist ei tohiks see küll

Pole midagi ebameeldivamat kui pakasega autoaknaid jääst puhtaks kraapida. Eelsoojendi kõrvaldab ka selle mure.

ka kõige külmema ilmaga kahtluse alla seada, sest soe mootor ja vedelam õli kompenseerivad starterile kuluvat energiat. Lisaks tuleb arvestada, et pärast ca 30minutilist eelsoojendi töötamist tuleks sama energia tagasitootmiseks autoga vähemalt pool tundi sõita. Mis enamikul puhkudel pole ka probleemiks, kui just kilomeetri-paari kaugusel tööl ei käida.

Kuidas investering end ära tasub?

Kui autot ostes on elementaarse Exceli tabeli abil lihtne välja rehkendada, millise läbisõidu juures hakkab diiselmootor või gaasiseade end ühe või teise auto puhul ära tasuma, siis eelsoojendite täpset tasuvusarvestust on sisuliselt võimatu teha (küllap on see üks põhjus, miks neid suhteliselt vähe paigaldatakse).

Sest kuidas sa ikka konverteerid rahasse ümber enda ja oma pereliikmete elu ja tervise? Kuid just need on kõige olulisemad faktorid, mis eelsoojendiga kaasnevad. Esiteks istud juba eelsoojendatud autosse ja ei pea külmetama. Samuti ei pea enam pakase ja tuisuga kraapima aknaid jääst puhtaks. Kolmandaks sõidad koduhoovist välja puhaste klaasidega autoga, kust nähtavus igasse ilmakaarde on hea. Oht sattuda avariisse on hulga väiksem.

Kuid on ka märksa mõõdetavamaid kasutegureid. Automootori külmkäivitus – 20kraadise pakasega kulutab mõningatel andmetel mootorit sama palju kui 600 km sõitu töösooja mootoriga. Määrdeained kõva pakasega lihtsalt ei toimi ning esimestel mootori tööringidel käivad kolvid silindris üles-alla sisuliselt metall vastu metalli.

Kui mootor on käivitamisel juba soe, tähendab see jõuallika tervise seisukohast ca 15 000 km jagu kokkuhoidu kuus. Kui pakast on kaks-kolm kuud, võib selle arvu vastavalt läbi korrutada. Ehk piltlikult öeldes – ainult Eestis sõitnud neli aastat vana auto 100 000km läbisõiduga mootor võib lõpuks olla täpselt sama kulunud kui Lõuna-Euroopast toodud autol, mille spidomeetril on 200 000 km.

Eelsoojenenud mootori käivitamine kulutab ka vähem kütust. Kuid siin tuleb arvestada tõsiasjaga, et kütust kulub ka eelsoojendamise protsessile endale, ehk mingit väga suurt rahalist tulu siit otsida ei maksa. Küll aga on eelsoojendist ilmselge kasu just uemate diiselmootoriga autode omanikele, kelle sõidukile on paigaldatud tahmafiltrid ning kes sõidavad palju lühikesi otsi.

Pidevalt mootori normist madalama töötemperatuuriga sõites kipub tahmafilter ummistuma (nagu ka katalüsaator), selle väljavahetamine on väga kulukas ning garantiijuhtumiks on seda päris keeruline formuleerida.

Eelsoojendatud mootor eraldab vähem nii tahmaosakesi kui ka CO₂, nii et siin on kokkuhoid juba ilmne. Rääkimata pisematest säästudest kojameeste väiksema kulumise, auto soojendamisele kuluva ajalise kokkuhoiu, juhi närvide ja palju muu näol. ❀

Mõnede 230 V süsteemi komplekti kuuluvad lisaks mootori soojendajale ka juhtimispuhl ning eraldi ventilaator salongiõhu soojendamiseks.

VÕIDA 2000€ REIS!

Calix

Kõik, kes paigaldavad enne 01. 02. 2015. oma sõidukile
Calixi eelsoojenduse, osalevad 2000€ reisivoucheri loosimises.
Tutvu kampaania tingimustega www.eelsoojendus.ee

Kolm pärga

ja isemoodi jõulukalender

Tekst **Kaja Kurg**
Fotod **Sven Arbet**

Külmad metased toonid on tänavu floristide lemmikud. Nagu näha, ei maksa "ootamatuid" värve nagu elektrisinine karta ka jõuluseadetes. Tulemus on eriline ja huvitav. Pärga alus on põimitud traatrõngale jugapuu, ebaküpressi ja ebatsuuga oksakestest. Läbipaistvad paelad on tõmmatud läbi pärlite, kõige krooniks on uhke lehv.

Kullasäraga valge pärg on väga pidulik. Valgeks võõbatud rõngas on ehtsatest okstest, uhked magnooliaõied on siiski kunstlikud. Kõik vidinad on alusele kinnitatud liimipüstoliga. Pühade ajal võib pärja hoopis lauale tõsta ja asetada keskele küünal, mille leegid panevad pärja kaunilt sädelema. Küünal pange turvaliselt klaasanumasse, sest pärg võib süttida.

Lihne pärg klassikalistes jõuluvärvides. Jugapuu ja ebatsuuga oksakesed on kinnitatud traadist rõngale. Kui sellist pole käepärast, on kõige lihtsam keerata rõngas painduvatest pajuokstest. Läbisegi, ilma kindla rütmita asetatud eri tooni oksakesed moodustavad toreda kirju ja koheva pinna. Ebatsuuga omapärase kujuga käbid on juba ise ehete eest. Värvu annavad punased (kunst)õunad, sära jaoks võib lisada ka mõned kuulikesed.

Jõulukaunistusi meisterdades on tore lasta fantaasial lennata: üllatavalt hästi mõjuvad ka trendikad metalsed toonid, vanik võib olla ühtlasi jõulukalendri eest.

Ühele florist Vilgo Vahesaare tehtud pärjale on maandunud jäised liblikad. Sätendavad jõululiblikad ja elektrisinistes toonides pärg – aga miks mitte!

“Olen kogu aeg unistanud selliste värvide kasutamisest,” tunnistab põneva töö autor, kelle lillepoes Vilgo Lilled algab suur pärgade ja vanikute punumine juba novembri keskel. Esimesel adventil on paras aeg need välja panna, et kodus oleks juba jõulueelsetel nädalatel tunda pühade lähenemist.

“Sel aastal on eriti trendikad külmad metalsed toonid. Jõuluvärvides näeb palju sinist, samuti mündirohelist. Viimasel ajal tahavad väga vähesed kliendid traditsioonilist puna-rohelist pärga, soovitakse midagi erilisemat,” märgib pärjapunuja.

Välisüksel olev pärg kõneleb kodusoojusest ja tervitab tulijaid. Kui väljapoole ei saa pärga panna – näiteks

pahatahtlike naabrite pärast või hakkab koer liiga suurt huvi tundma –, võib selle paigutada ka sissepoole. Pärg võib rippuda kus tahes, sest toob koju hubasust ja soojust. Vanarahvas uskus, et ringikujuline ehe kaitseb kurjade jõudude eest ning toob perele õnne.

Vilgo tunnistab, et ta on n-ö pärjajausku: “Pärjad võiksid meie ümber olla aasta ringi, mitte ainult jõuluajal. Kodus on mul kamina kohal kogu aeg pärg – suvel saab kauni pärja punuda näiteks ürtidest.”

Ust kaunistava pärja paras läbimõõt on umbes 30 cm. “Uksepärg ei tohi olla liiga suur, sest siis on seda keeruline kinnitada nii, et ta püsiks. Raske pärja jaoks löödud jäme nael ei ole ju muul ajal, kui pärja pole, ilus. Kui nael ära võtta, jääb alles inetu auk,” selgitab Vilgo.

Kaval nipp, kuidas riputada pärg üles puidust ust naelaga rikkumata,

HEA MÕTE

Okaspuude ilulõikuse võib vabalt jätta novembri lõppu. Oksi näpistades lõõte kaks kärbest ühe hoobiga: okaspuud saavad vormi trimmitud ja teie mitmekesisest materjali jõulukaunistuste jaoks. Muul ajal kärpides viskate ju oksad lihtsalt lõkkesse.

Pehmed ja kohevad pärjad-vanikud, mis ei hakka toasoojas niipea okkaid poetama, saab jugapuust, sabiina ja paljudest teistest kadakatest, ebatsuugast, nulust ja ebaküpressist. Ka mänd on vastupidav, harilik kuusk seevastu hakkab väga ruttu pudisema.

on selline: löõge nael hoopis ukse ülemisele servale (nii, et ei takista sulgemist) ja pange selle külge pärg tamiiliga rippuma.

Keerulisem on lugu metalluksega. On olemas küll väga tugevaid kahepoolseid teipe, aga need võivad uksele jätta jälje või rikkuda värvi, halvimal juhul ei saa teipi pärast ukse küljest enam kättegi.

Sussi asemel, kuhu päkapikud adventiajal iga päev midagi toredat poetavad, võib uksele või seinal rippuda hoopis vallatu vanik. Ühtlasi on see jõulukalendri eest, sest iga kord tuleb lapsel üles otsida õige kuupäevaga torvik. Jugapuu ja ebatsuuga oksakesed on põimitud umbes meetri pikkusele jämedale kaardus traadile. Ebatsuuga meenutab kuuske, aga tema okkad on pikemad ja pehmemad ning võrsed kaharamad kui harilikul kuusel. Jugapuu ja ebatsuuga okkad ei kipu varisema ka kuivanuna. Vanikut kaunistavad ehtsad ebatsuuga käbid, muud vidinad on kinnitatud püstoliliimiga. Kui kalender-vanik on jõululaupäevaks oma ülesande täitnud, võib ta jäädagi kuni aastavahetuseni seina kaunistama. Mine tea, äkki käivad päkapikud ringi ka pärast jõule. ❄️

Võimatu saab võimalikuks.

UUS FORD **FOCUS**

➤ Aktiivne parkimisabi

Kuidas parkida kohale, mida sa isegi ei näe? Usalda uut Ford Focusi. Ta võib leida sulle parkimiseks ka kõige keerukama tasku. Leida see ja parkida end sinna ise. Üks paljudest võimalusest, mida uuel Ford Focusel sulle pakkuda on. ford.ee/focus

Hind alates 16 800 €

Info-Auto
www.infoauto.ee

TALLINN Järve Pämu mnt. 232 tel. 671 0060 infoauto@infoauto.ee
TALLINN Kadaka Kassi 6 tel. 671 0121 kadaka@ford.ee
TARTU Turu 27 tel. 737 1890 tartu@infoauto.ee
PÄRNU Tallinna mnt. 89a tel. 447 2777 parnu@infoauto.ee

CO₂ heide 98–146 g/km.
Keskmine kütusekulu 4,2–5,9 l/100 km

[facebook.com/infoautoford](https://www.facebook.com/infoautoford)

Go Further

Eesti aedades on igihaljaid lehtpõõsaid üsna vähe ja päris külmakindlaid peaaegu polegi. Tuntuimad on pukspuud ja mahooniad ning moodsate turbaaedade rodod. Nipet-näpet eksoodihuvilisele leiab aga veel.

Kirjulehine igihali
'Argenteovariegata'.

tunne ära

Väike igihali on
botaaniliselt puittaim.

Väike igihali
'Variegata'.

Väikese igihalja sort
'Atropurpurea'.

Väikese igihalja
sort 'Alba'.

Igihaljad lehtpõõsad – mida võtta, mida jätta?

Tekst **Anu Kaur**, Tallinna Botaanikaia vanemaednik, fotod **Jaan Mettik, Raivo Tasso, Sven Arbet**, reprod

Rääkides Eesti looduse igihaljastest puittaimedest, kerkiavad silmade ette enamasti vaid kuused-männid. Ometi on meil igihaljaid lehtpõõsaid suisa mitu. Tõsi, suurt osa neist ei osata sageli puittaimede hulka lugeda. Need on tillematest alustades jõhvikas, kukemari, pohl, leesikas, kanarbik, küüvits ja hanevits ning vahel ka rododendronite hulka loetav sookail.

Madal ja maadligi on ka levinuim igihaljaste lehtede ning puitunud vartega ilutaim – väike igihali (*Vinca minor*). Ta on suurepärane pinnakate

varjulises kohas, kuid saab hästi hakkama ka päikesepaistel ega vaja pea mingit hoolt. Kaitsta tuleb pigem teisi taimi tema lähikonnas – tegu on kiiresti leviva ja raskesti tõrjutava liigiga. Vahel isegi umbrohuga.

Väike igihali on asendamatu kohtades, kus teiste taimede jaoks on liiga vähe toitaineid või valgust. Tema saab ikka hakkama. Liigi tumerohelisele lehestikule pakuvad kontrasti kirjulehelised sordid 'Argenteovariegata' ja 'Aureovariegata' – vastavalt valge või kollaka leheservaga. Liigile omased sinised õied on sordi 'Alba' puhul

hoopis valged, 'Atropurpurea' õied on aga lillakaspunased.

Kui väikesest igihaljast võib saada umbrohi, siis suur igihali (*V. major*) on hoopis külmaõrn. Kasvatada teda võib, aga soojas kohas.

Külmakindlad pinnakatjad

Igihaljastest taimedest peavad meie talvedele kõige paremini vastu just pinnakattetaimed. Nad saavad märtsikuu sageli lume all veeta ja see mõjub nende tervisele hästi – igihaljaste taimede kõige suurem vaenlane on varakevadine päike.

tunne ära

Igihaljad lehed on härmaehtes eriti kaunid.

Läiklehine mahoonia.

Roomav mahoonia.

Külmakindel pinnakattetaim on ka lamav talihalj (Gaultheria procumbens). See valgete õite ja punaste viljadega armas taimeke sobib hästi turbaeda. Kuna tema vilju keegi süüa ei taha, püsivad need kevadeni. Lamava talihalja kõrgus on vaid paarkümmend sentimeetrit, kuid laiuva kasvukuju tõttu piisab ruutmeetri katmiseks u üheksast taimest.

Igihaljad on ka mõned tuhkpuud. Näiteks Hiinast pärit Dammeri tuhkpuu (Cotoneaster dammeri) on meil täiesti külmakindel. Pinnakatjana kasvav Dammeri tuhkpuu on vaeu paarikümne sentimeetri kõrgune, aga

katab terve ruutmeetri. Valged õied puhkevad mais-juunis, korallpunased viljad valmivad sügisel. Enam levinud sordid on 'Coral Beauty' ja 'Major'.

Vanad tuttavad

Pinnakattetaimedena saab kasvatada ka Põhja-Ameerika lääneosast pärit läiklehist (Mahonia aquifolium) ja roomavat mahooniat (M. repens). Läiklehise mahoonia lehestik on kenasti läikiv ning tema sort 'Apollo' kuni 40 cm kõrge ja kompaktne. Roomav mahoonia on tuhmide nahkjate lehtedega ja mõnevõrra pirtsakam. Veidi meenutab mahooniade lehestik jõulusümbo-

Lamav talihali on kaunis pinnakattetaim.

tunne ära

Ameerika õisküüvitsa kevadel avanevad õied moodustuvad juba eelmisel sügisel.

Dammeri tuhkspuu.

Harilik pükspuu.

Pakaselisel ajal keerduvad rododendronite lehed kitsasteks torukesteks.

lina tuntud teravalehist iileksit. Paradoksaalne on vaid asjaolu, et seda on küll tore talvel imetleda, kuid parema säilimise huvides võiks taimele lume peale kühveldada.

Mahooniate kollased lõbusad õisikud ja sinised söödavad viljad on suvised pilgupüüdjad. Lisaks värvub lehestik sügisel sageli punasekirjaks.

Harilik pükspuu (*Buxus sempervirens*) on aeglasekasvuline ja hästi pügatav, tumedate ümarate tillukeste lehtedega põõsas, kes on uhketes Lääne-Euroopa lossiaedades sageli kasutusel bordüüri või topiaarfiguuridena. Meil pole ta ühe ega teisena kuigi

tänuväärne – taimi tuleb tihti välja vahetada. Sageli on pükspuu lehestikus kevadel nii palju pruuni, et peab kuni pool põõsast tagasi löikama. Samas olen isegi Tallinnas näinud 1,5 m kõrgust põõsarida, kus taimed näevad head välja ja isegi viljuvad.

Rodod küll, aga mitte ainult

Rhododendronid (*Rhododendron* spp.) on arvatavasti meie aedade levinuimad igihaljad lehtpõõsad. Ehkki nad vajavad õhurikast ja happelist pinnast ning lisaks on põuapelglikud, ei põlga paljud vaeva, et endale moodne turbapeenar rajada. Muidugi on mitmel

neist ka vastav soovitus aiakujundajalt. Parim paik rododele on männimetsa all, kus leidub nii sobivat osalist varju kui hapukat pinnast.

Igihaljad õisküüvitsad (*Pieris* spp.) valmistavad ette oma järgmise aasta õienupud aegsasti enne talve tulekut. Lehestik on neil põõsastel tumeroheline ja läikiv, õisikud ca 10 cm pikused ning koosnevad väikestest valgetest kellukatest.

Meie tingimustes võiks kasvatada ameerika õisküüvitsat (*P. floribunda*). Tema soovid kasvutingimuste suhtes on rododega sarnased – hapukas kasvupinnas ja poolvari või hajutatud

tunne ära

Laialehine kalmia.

Henry kuslapuu.

Walteri kobarküüvits.

Harilik luuderohi.

valgus kevadisel ajal. Põõsa kõrgus jääb 1,5 ja 2 m vahele.

Hapulembeste istutusala sobivad ka kalmiad. Põhja-Ameerika idaosast pärinevad ahtalehine (*Kalmia angustifolia*) ja laialehine kalmia (*K. latifolia*) kasvavad looduses niiskete metsade alustaimena. Need madalad igihaljad taimed moodustavad u poole meetri kõrguse pinnakatte. Silmapaistvalt kaunid roosad õied avanevad mais-juunis. Muuseas, ahtalehise kalmia kohta on kirjanduses viide, et tegu on väga mürgise taimega. Müügil on ka sinihalli kalmiat (*K. polifolia*), mis on eelmistest nõrgema kasvuga, jäädes kõrguselt 30 cm kanti ning kasvab kodumaal suisa soistel aladel.

Kobarküüvitsate (*Leucothoe* spp.) perekonnas on samuti igihaljaid liike. Meil on müüdnud Walteri kobarküüvitsa sorti 'Rainbow' (*L. walteri* 'Rainbow'), kellel on roosade ja kreemi-

kate träpsudega lehestik. Liik ise on pärit Põhja-Ameerikast, kus kasvab jõeorgudes alusmetsas. Valged õied on tagasihoidlikud, kuid koondunud 5cm tihedatesse õisikutesse. Võnklikud võrsed annavad lehestikule omapärase rütmi.

Igihaljad liaanid

Igihaljaste liaanidega on meil raskusi, sest kõik, mis lumepinnast ülespoole küünib, allub kergemini külmakahjustustele. Seetõttu võib külmaõrnu liaane kasvatada pinnakatjatena või nad talveks maapinnale painutada.

Henry kuslapuu (*Lonicera henryi*) on pärit Hiinast Lääne-Sichuani mägedest. Soojas kohas võib selle taime lasta ka võrestikule kasvama, aga kindlam on, kui vähemalt osa temast roomab mööda maad. Henry kuslapuu oranžikad õied on nagu teistelgi väänduvatel kuslapuudel, aga lehed

Igihalja pukspuulehise kukerpuu õied puhkevad varasüvel.

tunne ära

Verev tuliastel Eestis enamasti õitsemise ja viljumiseni ei jõua.

nahkjad ja elliptilised. Talvel külmaga keerduvad need kokku nagu igihaljastel rododelgi, sulailmaga lähevad jälle sirgu tagasi.

Meie kodumaine harilik luuderohi (*Hedera helix*) kasvab looduslikult Euroopas ja Türgis ning on naturaliseerunud Ameerika Ühendriikides. Eestis on ta oma levila põhjapiiril ja looduslikes kasvukohtades Lääne-Eesti saartel looduskaitse all. Sisemaal on luuderohi külmaõrn ning seal peaks talle leidma kena sooja kasvukoha.

Lisaks lugematutele sortidele, millest enamik sobib Eestis toataimeks, on olemas ka põhilisest väiksemate lehtedega ja külmakindlam teisend var. *baltica*, mis leiti 1907. aastal Riia lähedalt.

Erinevalt väänduvatest liaanidest kinnitub luuderohi ronijuurte abil, mis võimaldavad ronida mööda kõike peale klaasi ja sileda metalli. Eriti meeldib luuderohule kasvada puu otsa – isegi Lääne-Saaremaal on harilik luuderohi kasvanud kuni 10 m kõrgusele puu võrassa. Lisaks talub luuderohi, võrreldes paljude teiste liaanidega, hästi juurekonkurentsi.

Luuderohu õied on kerajates õisikutes ja puhkevad alles septembris-oktoobris. Õitsvaid taimi on Eestis harva, rohkem leidub neid Saaremaal, kus luuderohi on väidetavalt ka viljunud ning andnud idanemisvõimelisi seemneid.

Hellikud

Lõuna pool Euroopas, Krimmis ja Kaukaasias on levinud verev tuliastel (*Pyracantha coccinea*). Lääne-Euroopas kasvatatakse seda põõsast ja tema sorte sageli nn seinapõõsana (inglise keeles on tore termin *wall shrub*). Seinapõõsasteks nimetatakse põõsaid, kes küll ei roni, kuid kelle oksad suu-

natakse seinale kinnitatud võrestikule ning luuakse nõnda mulje ronitaimest.

Meil õitseb verev tuliastel, osaliselt igihaljas põõsas, harva, ja veel harvemini jõuab viljumiseni. Osaline igihaljus tähendab, et kodumaal igihaljad taimed kipuvad meie kliimas vähemalt osast lehtedest loobuma. Lume alt välja ulatuvate okste lehed talve teisel poolel enamasti pruunistuvad.

Kahjuks või õnneks on külmahelad ka igihaljad kukerpuud (*Berberis*). Õnneks seetõttu, et kui nad liiga hästi edeneksid, oleks neid torkivate võrsetega taimi väga raske tõrjuda. Soojas mikrokliimas on nõus kasvama Lõuna-Ameerikast pärit pukspuulehine kukerpuu (*B. buxifolia*), Darwini

kukerpuu (*B. darwinii*) ning erilehine kukerpuu (*B. heterophylla*).

Pukspuulehisel kukerpuul on väga ilus sort 'Nana' – kompaktne ja tihe ning talvitub lume all päris hästi. Kaunite pikkade lehtedega on Juliana kukerpuu (*B. julianae*). See Hiinast pärit liik pole kahjuks meil kuigi talvekindel, aga Lääne-Saaremaal kasvab ta siiski päris kenasti, kui lõpuks hoo sisse saab.

Igihaljastest kikkapuudest võiks proovida mõnes soojemas kohas majanurgas või seinaläheduses kasvatada Fortune'i kikkapuud (*Euonymus fortunei*). See Jaapanis, Koreas ja Hiinas looduslikult kasvav liaan on meil pigem lume all kügelev madal põõsake. Sortidest on ehk tuntuim 'Emerald 'n'

Taimedeta õu on tühi, lille deta pole pühil!

Kaunimad kodumaised jõulutähed NURMIKOST!

KÕIK LILLEDEST JA LILLEDELE!

- Lai valik lõike- ja potililli
- Lillepotid, potiümbrised ja alustaldrikud
- Keraamika, korvid ja palju muud
- Lilleseade abimaterjalid
- Lilleväetised ja mullad, taimekaitsevahendid jne
- Kõik lilleteenused, pulma- ja matuseseaded

Siis- ja Lillatari
NURMIKO

NURMIKO AIANDIPOOD
Juuliku tee 3, Saku vald, 75512 Harjumaa

Avatud E-R 8-18, L 10-18, P 10-16

Info tel 6737530,
aiandipood@nurmiko.ee
WWW.NURMIKO.EE

↑ Loorberkirss on oma kodumaal puu, Eesti pakaselised talved hoiavad teda aga madala põõsakesena.

← Fortune'i kikkapuu on Eestis pigem lume all kügelev madal põõsake.

→ Eesti aias sellise ilu nägemiseks on teravalehine iileks liiga külmaõrn.

Gold', mille helerohelise-kollasekirjude lehtede servad värvuvad talvel roosakaks.

See kääbuspõõsake sobib kõige paremini kiviktaimlasse madalaks pinnakatteks. Mõnel talvel võib ta küll saada külmakahjustusi, kuid sobivas kohas juurdununa on üllatavalt tragi ja enamasti taastub.

Temast tublimgi on väike kikkapuu (*Euonymus nanus*). Looduslikult on ta levinud Lõuna-Euroopast üle Kaukaasia ja Kesk-Aasia Lääne-Hiinani. Madal, laiuva kasvukujuga igihaljas põõsas on ebaharilikult peene lehestikuga, mille taustal tulevad hästi esile suhteliselt suured roosad viljakuprad. Külмага sel liigil ehk probleeme polegi, pigem päikese ja külma koosmõjuga. Väikesele kikkapuule sobivad viljakad muldad ja poolvarjuline kasvukoht.

Igihaljad unistused

Loorberkirsipuudest ja igihaljastest iileksitest pole meil mõtet hekki rajada, aga mõni dendroloogiahuviline võib neid proovida oma koduaias siiski eksootidena kasvatada.

Meie tingimustes on iileksid, näiteks sile iileks (*Ilex laevigata*) õues kasvatatuna kahjuks heitlehised. Muidugi on

neil sama toredad punased mammud nagu tuntud jõulukaardimodellil teravalehisel iileksil (*I. aquifolium*), aga nende lehestik on isegi suvel mittemidagiütlev ja jõulude ajal puudub sootuks.

Aianduses on levinud igihaljas hübrid Meserva iileks (*Ilex x meserveae*), kelle vanemateks on Euroopa lõunaosast pärit teravalehine ja Jaapanist ning Venemaa Kaug-Idast pärit kurdlehtine iileks (*I. rugosa*).

Meil müüakse mõnda Meserva iileksi sorti, mida on õnnestunud tänu viimaste talvede lumerohkusele soodsa kasvukohas suhteliselt hästi kasvatada. Sinaka lehestikuga 'Blue Prince' on isaskloon ja vilju ei moodusta, 'Blue Angel' võib viljuda vaid isastaimel läheduses. Iileksite puhul tuleb alati arvesse võtta kahekojalisust – ühel isendil on kas ainult isas- või ainult emasõied ning üksik taim ei vilju.

Harilik loorberkirsipuu (*Prunus laurocerasus*), looduslikult Kagu-Euroopas ja Kaukaasias kasvav väiksem igihaljas puu, võib meil äärmisel juhul toimida madala põõsana. Selleks et ta päris puuks saaks kasvada ja me näeksime tema kauneid kuni 15 cm pikkuseid õisikuid, tahaks ta talvel endale kasvuhoonet saada. ☼

tunne ära

EESTI EKSPRESS 25

estravel

KES ÜTLES, ET LAMMAS ON LOLL?

Ekspressiga võid
lennata Uus-Meremaale,
kus lambaid on rohkem
kui inimesi.

Vaata lähemalt:

www.ekspress.ee/uusmeremaa

Kontakt:
klienditugi@lehed.ee
või 680 4444

Vastne aiaomanik Heli Raamets: "Talv on ukse ees. Milliste ohtude vastu peaksin valmistuma, et taimed ei saaks kannatada? Mida ja kuidas katta? Millal peab hakkama varjutama? Iga talv on ju isemoodi, hilissügisel ei tea kunagi, mis ees ootab."

Talv

on keeruline aeg

Tekst **Kaja Kurg**
Fotod **Tiit Koha, Sirje Kari, Maakodu arhiiv**

Eesti talv võib olla aiapidaja jaoks paras peavalu. Esiteks ei tea kunagi, millal ta saabub: vahel saab veel jaanuariski maad kaevata, samas võib külm ja lumi tulla juba oktoobri lõpus ning jäädagi kestma. Keset talve võib pikalt vihma ladistada, seejärel järsku väga külmaks minna.

Enamasti on kõike läbisegi: külma, sooja, lund, lörtsi, vihma. Pakane võib vahelduda pikade sulaperioodidega. Nii peabki aiapidaja olema valvel, et taimed ei lämbuks veeloigus või hauduks ära paksu lume all, kärelda pakasega tuleb külmaõrnadele lemmikutele visata lisakatteid peale ja sooja saabudes need jälle ära korjata, et taimed saaksid õhku ja sulalume raskus neid kokku ei vajutaks.

Ideaalseid talvesid, kui lumi langeb hilissügisel külmunud maale ning katab seda parajalt paksu koheva tekina kuni kevadeni, on haruharva.

Ärge katke liiga vara!

Soojust hoidvat katet vajavad peenra- ja roniroosid, suureõielised elulõngad, viinapuud, õrnemad püsililled. Kasutada võib kuivi puulehti, koore-

puru, komposti. Müügil on spetsiaalne vettühlgav katmisturvas. Sobivad ka liiv ja neutraliseerimata turvas, aga need tuleb kevadel peenralt eemaldada.

Kate peab püsima kuiv, selleks pange peale midagi vettpidavat (nt tõrvapapp, eterniit). Kuu-seoksad aitavad lund koguda, külma eest need suurt ei kaitse.

Õige aeg katmiseks saabub siis, kui maapind on juba kergelt külmunud ning oodata on püsivat külma. Vahel võib meil selline aeg saabuda alles jaanuaris või koguni veebruaris.

Oodake see rahulikult ära, sest sageli hukuvad taimed just seetõttu, et on sügisel kaetud enne maa külmumist. Võib juhtuda, et nad peavad kinnipakituna lausa paar kuud soojas hauduma. Seenhaigustel on seal hea tegutseda.

Peenrale kuhjatud lehed ja turvas vettivad vihmadega ning vajuvad kokku. Selline kate aga enam sooja ei hoia, vastupidi – märg tihe mass juhib hästi soojust ja sellest pole taimedel mingit kasu. Talvise sulailmaga võib sellise katte all isegi surnuks lämbuda.

Elupuu keravorm siduge keskelt tugevalt kokku, et paks lumi teda laiaks ei liitsuks.

abiks algajale

Halvim variant on see, kui inimene lahkub oktoobris suvilast ja seab aia enne talvekorda, tagasi tuleb alles aprillis-mais. Vahepeal võib olla aga vägagi sooje perioode. Sel juhul on mõistlik kasvatada vaid neid liike-sorte, mis ei vajagi katmist – pettumust ja asjatut tööd on vähem.

Kui aina sajab vihma

Hilissügisel ja talvekuudelgi võib vahel pikalt vihma ladistada. Kui muru juba lirtsuub ja peenardel lainetab, tuleb vee mujale suunamiseks kaevata äravoolurennid. Kas või muru sisse, sest muru on kevadel lihtne korda teha, hulga tülikam on aga hakata liigniiskuse tõttu hukkunud püsikute asemele uusi hankima.

Eriti tundlikud on näiteks päevakübarate ja siilkübarate uued sordid, märga ei talu ka kanarbikud ja rodod.

Väga vesisest paigast võib tundlikumad liigisordid isegi labidaga mujale kuivemasse kohta turba sisse tõsta, et nad talve ikka üle elaksid. Kui taimed jäävad täiesti vee sisse, siis nad lämbuvad ning kevadel on peenar tühi.

Üldse ei kannata liigniiskust igihaljad padjandtaimed (kivirikud, aubrietad, padjandflokssid, liivateed, mägisibulad), samuti leviisiad, tääkliiliad, paljud sibullilled. Neile pange peale katus: pleki- või eterniiditükk, veelgi parem on klaas või kihtplast, sest see laseb valgust läbi. Katuse all on kuiv ja õhk liigub.

Kile, eriti kui kinnitate kõik servad mullaga, ei sobi aga üldse: õhupuuduses hauduvatest taimedest saab kevadeks kompost.

Lumi on parim soojakate

Paraja paksusega (20–30 cm) kohev lumekiht on parim talvekate kõigile taimedele. Lumevaesel talvel tuleb seda peenrale meelitada. Jätke püsikute varred lõikamata, et lumi saaks nende vahele koguneda.

Kõrrelisi ei tohigi maha lõigata, sest kõrretüügastest saavad “torud”, kuhu kogunenud vesi võib puhmiku hukutada. Pealegi on talvises aias kõrguvad kõrrelised, eriti hämatunult, väga ilusad.

Lund aitavad koguda ka peenrale asetatud kuuseoksad (männioksad on kujult hoopis

Eesti talv on väga heitlik. Pakane, vihm, liiga paks lumi ja terav päike ei lase taimedel rahulikult talvepuhkusel olla. Eriti halb on lugu siis, kui lund suurt pole ja läheb väga külmaks. Pildil Rätla dendropark Harjumaal.

abiks algajale

Okaspuunurgake on talveks valmis. Päikeseõrnadele puudele saab vajalikul hetkel varjukanga peale panna, teisi kaitseb "püstkoda" lume eest, et see oksil laiali ei vajutaks.

OHTLIK!

Väga vale on katta igihaljaid taimi pakasekanga või kattelooriga. Päikesega läheb sellise katte all nii soojaks, et okastelt või lehtedelt algab vee aurumine. Taim sõna otseses mõttes küpseb ära ja muutub pruuniks.

Igihaljaste lehtedega kukerpuu vajab kaitset nii päikesepõletuse kui ka raske lume eest.

Leviisiad ei kannata üldse liigniiskust. Läbipaistva katuse all püsivad nad kuivana, ka õhk pääseb ligi. Katusele pange raskus, et tuul seda ära viiks.

teistsugused ega kata pooltki nii hästi). Püsilillede vahele istutatud madalad lehtpõõsad ja okaspuud hoiavad samuti lund kinni.

Kui lumekiht peenral on väga õhuke, kühveldage seda mujalt juurde. Kui majapidamises on lehe- või lumepuhurit, kasutage seda, sest siis jääb lisatud lumi kohev.

Hellikutest lehtpuudele ja -põõsastele võib ümber kuhjata lumekuhjad. Lisaks külmale kaitsevad need hästi ka jäneste ja metskitsede eest.

Mida ja millal varjutada

Päike ohustab talvel okaspuud, igihaljaid lehtpõõsaid ja kiviktaimlataimi siis, kui maa on külmunud: päikese käes soojenenud okastelt-lehtedelt

hakkab auruma niiskust, juured ei saa seda külmunud maast aga juurde imada.

Lumega on kiirgus veelgi tugevam, sest päike peegeldub lumepinnalt tagasi. Kuivanud kohad pruunistuvad.

Tavaliselt soovitatakse päikesepõletuse kaitseks katta ohustatud taimed varjukangaga kevadtalveks (alates veebruarist), kuid on juhtunud, et päike on kanada kuuse sortidele ja ebaküp-ressidele liiga teinud juba novembris-detsembris. Sellepärast tuleb olla valmis ja torgata varjukanga toetus (nt bambuskepid) ümber puu juba enne, kui maa kõvaks külmub. Ohu korral saab siis "püstkodadele" kohe varjutuse peale panna. Kangas kinnitatakse spiraalselt nõõriga.

Aga võib-olla pole vaja üldse varjutada? Kui suured puud varjavad keskpäevase tugeva päikese (piisava varjuga on ka raagus lehtpuud) või teie igihaljad taimed kasvavad hoone põhjaküljel, pole katmisel mingit mõtet.

Kindlasti tuleb esimestel aastatel pärast istutamist kaitsta lagedal kasvavaid igihaljaid taimi, sest tuul ja päike kuivatavad neid seal korralikult, taimede juurestik on aga veel väike.

Varjutamine on oluline ka siis, kui istutamine jäi sügisel hilja peale ja taimed ei jõudnud korralikult juurduda. Suuremaks kasvades saavad puud-põõsad enamasti hakkama ilma varjutamata. Kui neid alati katta, siis nad ei kohanege meie imeliku kliimaga.

Kui varjukangas kattub paksu lumega, on jälle häda käes, sest katte all läheb soojaks ja taim võib hauduma minna. Varjukangad tuleb lumest puhtaks pühkida. Teine võimalus on püstitada taime päikesepoolsele küljele hoopis varjukan-gast sirm.

SEEDRISEEMNEÕLI

KVALITEETNE KÜLMPRESSÕLI.

SIBERI LOODUSE HINDAMATU KINGITUS SINU ORGANISMILE.

Sisaldab rikkalikult karotinoide (provitamiin A), vitamiine E, D, B₁, B₂, B₃, mikro- ja makroelemente, polüküllastumata rasvhappeid, aminohappeid ja looduslikke antioksüdante. Traditsiooniliselt kasutatakse kui immuunsüsteemi tugevdajat ja seedimise parandajat. Soodustab toksiliste ainete väljutamist organismist.

Saadaval Tallinnas Kaubamaja Toidumaailmas, Bio4You kauplustes Järve Keskuses ja Foorumi Keskuses, kaupluses Ökosahver, Keskturul;
Tartus Würtspoes Lõunakeskuses; **Pärnus** Bio4You kaupluses Kaubamajakas, kauplustes Talutooted Riia mnt Maximas ja Eluvägi;
Viljandis Rohelise Maja poes ja kohvikus;
Pühajärvel kaupluses Ökosahver; **Rakveres** Bio4You kaupluses Põhjakeskuses; **Narvas** Taluturul Astri Keskuses ja kaupluses Talutooted Fama keskuses; **Jõhvis** Promenaadi Talupoes.

Siberi
Delikatess

www.pineseedoil.ee

Kõrrelisi ärge talveks maha lõigake, sest kõrretüükad on nagu torud, kuhu kogunenud vesi suretab puhmiku.

Igihaljastele pinnakattetaimedele pange päikesepõletuse kaitseks peale kuuseoksi, aga maha võib laotada ka varjukanga.

Kõle tuul

Tugev tuul koos miinuskraadidega suurendab külmaturunnet oluliselt. Näiteks kui külma on 20° kraadi ja puhub tuul 10 m/s, siis on tegelik mõju selline, nagu oleks külma ligi 30°. Kõle tuul ei meeldi ühelegi taimele.

Kurja tuule eest kaitseb kõige paremini igihaljas hekk, lehtpõõsad pakuvad talvel kaitset vähem, kuid mingil määral siiski. Kui aed on turvaliselt hekkidega piiratud, on seal soodsam mikrokliima. Siis saab kasvatada ka talveõrnamaid taimi, mida pole katta ehk vajagi.

Paksu lume pahateod

Varjukanga toeks pandud toestus hoiab ühtlasi ka okaspuude vormi, et oksad lume raskuse all laiali ei vajuks. Keppidest "püstkoda" kulub vormi hoidmiseks ära ka neile, kes varjutamist ei vaja.

Ümarad elupuud ja sammajad kadakad siduge nõoriga kompaksemaks, et lumi ei pääseks okste vahele.

Elupuuhekki varjutage paaril istutusjärgsel aastal, edasi peab ta juba ise hakkama saama.

Igihaljad rodod ei karda külma, nagu sageli arvatakse. Kui ümbritsete nad pakasekangaga, on see taimele kindel surm. Igihaljas rodo vajab kaitset hoopis tugeva päikese eest ja sedagi vaid siis, kui keskpäeval suured puud või hoone sein seda ei varja.

Kui lund hakkab sadama sulailmaga ja siis läheb külmaks, jäätub lumi okste külge. Raske koorma all võivad oksad murduda, külma ilmaga on oksad ka rabadamad. Kui aina sajab, ei aita muu, kui tuleb käia ise puudelt-põõsastelt-hekkidelt lund maha lükkamas.

Kui maapinda kattev lumekiht muutub väga paksuks, sulatab maa soojus pinnase. Paksu teki all, kus on soe, niiske ja pole õhku, tunnevad taimed end väga halvasti. Ohutamiseks tehke keppidega hange sisse auke.

Lumeta pakane

Kui lund ei ole ja läheb väga külmaks, on asi sant. Nii juhtus näiteks 2006. aasta jaanuaris, kui paljast maad tabas 30kraadine külm. See tegi peenardel puhta töö, läksid isegi aedfloxid ja mägisibulad. Maasika risoomi kahjustavad juba 5–6 miinuskraadi ja –12° on surmav.

Palja maa külmutamine võib peenrle laotada kas või vanad tekid, hästi sobib ajutiseks katteks viltjas pakasekangas. Hea, kui on võtta kuivi lehti. Neid tasub sügisel varuda näiteks kasvahoonesse.

Kõvema külmutamine pange ka õrnametele lehtpuudele ja põõsastele (noored magnooliad, parukapuud, kauni veigela ja nipponi enela sordid jne) ümber pakasekangas. Üles ja alla jätke väike ava, et õhk saaks liikuda. Võra katmisest pole aga kasu, kui juured on kaitsmata. Neile kuhjake juba sügisel komposti vm. Ilma soojenedes võtke paks pakasekangas ära, sest selle all läheb soojaks ja pungad võivad kasvama hakata.

Vähese lumega külm aeg on ohtlik ka väiksemale tiigile, milles talvituvad vesiroosid. Siis kuhjake jääle puulehti või asetage sinna kuuseoksi lume kogumiseks. ❀

SOODAPUHAUSTUS

eemaldab kattekihi pinda kahjustamata

Soodapuhastus eemaldab mustuse, värvi ja muud kattekihid, ei kahjusta puhastatavat pinda ega reosta keskkonda. Ehitus- ja renoveerimistöodel on söögisoodaga puhastamine asendamatu moodus õrnade paepindade taastamisel, palkseinte puhastamisel, tulekahjijälgede likvideerimisel, pulbervärvi eemaldamisel metallilt või krohvi eemaldamisel fassaadilt.

Hoolimata SodaBlastBaltic OÜ ligi kolmeaastasest tegutsemisest Eesti turul, on soodapuhastus paljudele veel tundmatu, sest puudub ettekujutus soodapritsi võimalustest ja eelistest teiste puhastusmeetodite kõrval.

MIS ON SOODAPUHAUSTUS?

Selle meetodi puhul kasutatakse puhastusainena naatriumvesinikkarbonaati ehk söögisoodat. Kokkupuutel puhastatava pinnaga soodakristallid lõhkevad, vabaneva energia abil eemaldatakse mustus või värv puhastatavat pinda kahjustamata.

KASUTUSVALDKONNAD

Kasutusvõimalused on väga laialdased. Alustades pulbervärvi eemaldamisest metallilt või krohvi eemaldamisest fassaadilt

ja lõpetades reklaamide puhastamisega klaasakendelt. Suurepärase jääb soodapuhastuse tulemus niivanadel kui ka uutel palkseintel. Lisaks kaitseb puhastusainena kasutatav sooda palke hilisema võimaliku kopituse ja hallituse eest. Tulekahju tagajärgede likvideerimisel on soodapuhastus peaaegu ainuke meetod, mis lisaks silmaga nähtavatele kahjustustele eemaldab ebameeldiva lõhna.

Seda just tänu sooda desinfitseerivatele omadustele. Laevu, kaatreid ja paate oleme puhastanud otse veekogude kallastel või sadamates, sest soodapuhastuse tagajärjel ei teki jääke, mida oleks vaja erimeetoditega kokku korjata või nende sattumist elukeskkonda piirata. Mitu aastat järjest oleme puhastanud Paide linnas asuvaid paeskulptuure.

Hiljuti said kolm Tartu silda puhtaks koledatest grafititest. Samas võimaldas soodapritsi täpsus alles jätta pildid, mida on möödakäijatel ilus vaadata.

TEHNOLOOGIA VÕIMALUSED

Meie tehnoloogia võimaldab lisaks soodale puhastusainena kasutada alternatiivseid puhastusaineid.

Väga hea ja kiire tulemuse annab veidi tugevamat puhastust nõudvale pinnale klaasipuru. Kasutame selleks mitmeid fraktsioone, mis omakorda laiendavad teenuste ringi.

Kui keskmine klaasipurufraktsioon sobib veoauto velgede mustusest ja roostest puhastamiseks, siis peenem ehk puuderfraktsioon on kasutatav ka vanalt mööblilt laki eemaldamiseks.

Renoveeritava maja puhastamine

Paekivist seinte puhastamine

Mõisa maakividest seinte puhastamine

Puiterassi puhastamine

Palkmaja seinte puhastamine

Põlengu tahmakahjustuste eemaldamine

Kiirkaatri puhastamine

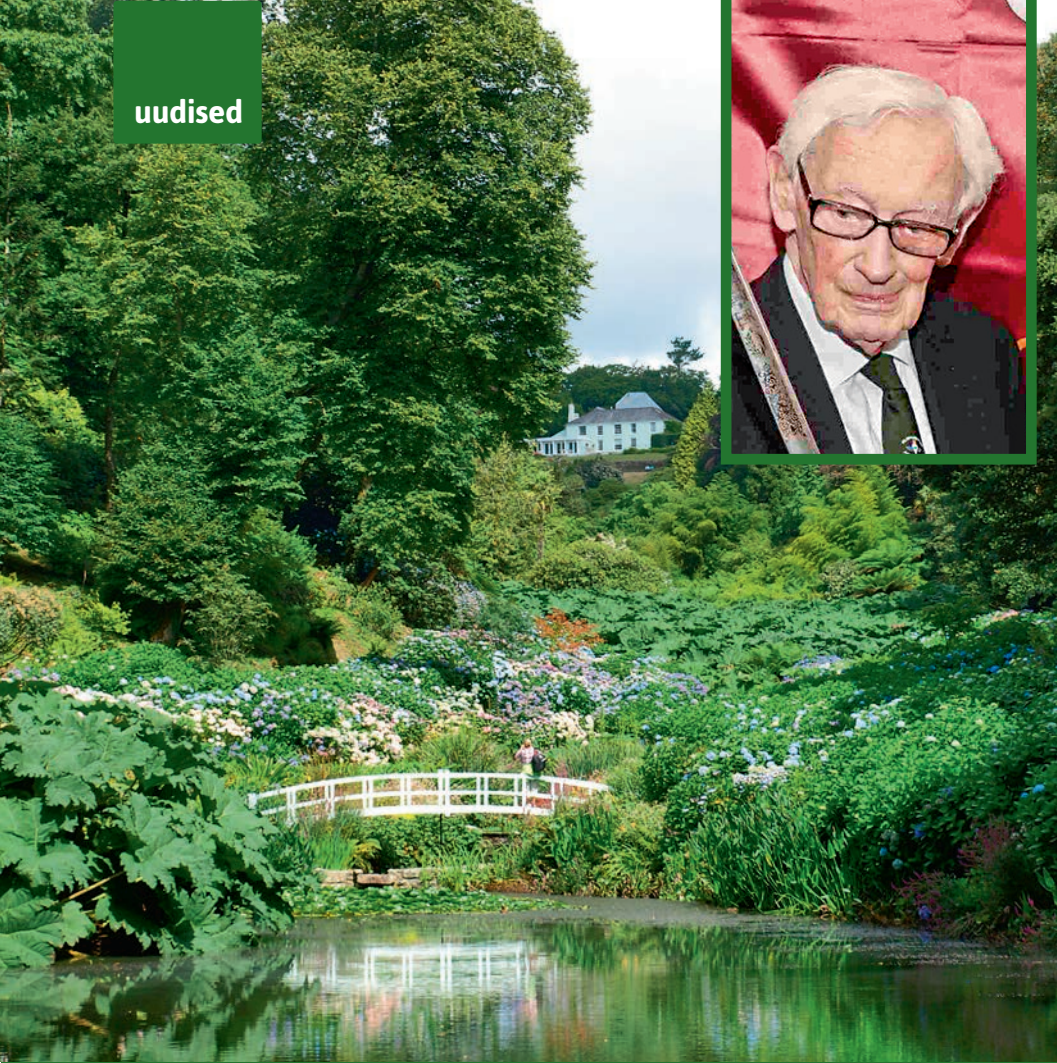

Hävituslennuki osade puhastamine

Tsisternveoki alusraami puhastamine

Suri Trebah' aia omanik James Hibbert

Tänavune sügis tõi kurva sõnumi. 96 aasta vanuselt suri Cornwalli ühe kuulsaima aia taaselustaja ning omanik, major James Hibbert.

Pärast kuulsusriikast sõjaväelist karjääri ning aastakümnete pikkust tegetsemist perekonnale kuuluvas veini- ja alkoholifirmas CG Hibberts sai James Hibbert koos abikaasa Eiraga Trebah' aia omanikuks 1981. aastal. Kuigi esialgu kavatses abielupaar seal vaid vaikselt vanaduspäevi veeta, alustasid nad legendaarse aia taastamisega peagi ning see avati külastajatele 1987. Juba kolme aasta möödudes külastas aeda enam kui 50 000 inimest aastas.

Trebah' praegune peaadnik Darren Dickey on aias töötanud juba 24 aastat. Tema sõnul oli major James Hibbert tugeva tahtejõu ning selge visiooniga mees. "Hibbert ei hoolinud väheldastest õitest, nagu on näiteks kameeliatel, kuid talle meeldisid eksootilised ning jõulised taimed nagu puusõnajalad ning bambused. Majori erilised lemmikud olid gunnerad."

Robin Hood kaitseb metsi siiani

Inglismaal plaanib roheline energia tootja Origin Energy püstitada Doncasterisse Barnsdale'i metsa veerde kaks tuuleturbiini, kuid selleks tuleb osa metsa maha võtta.

Ehkki seda piirkonda on seostatud Robin Hoodi elu ja tegevusega, pole see mets kuidagi kaitstud. See ei ole isegi ametlikus põlismetsade nimistus, kuhu kuuluvad alad, mis on püsivalt metsaga kaetud olnud aastast 1600.

Kohaliku ajaloo uurija Ron Firth on õnneks leidnud abi XVI sajandist pärit ürikust "Book of Pontefract". "Avastasin raamatu lehekülje, kus selle autor Henry Farrar tsiteerib Tudorite-aegset ajaloolast Lelandit. Viimane kirjeldab, kuidas ta 1550. aastal nägi kuulsat Barnsdale'i metsa, kus tegutses Robin Hood – tolleaegses kirjapildis küll Robyn Hudde," räägib Ron Firth.

"See lõik peaks tõestama, et tegu on kindlasti põlismetsaga, mis vajab kaitset ja säilitamist."

Ametlik põlismetsa staatus ei anna piustule küll automaatset kaitset,

kuid sunnib selle arendajaid hindama keskkonnamõjusid palju põhjalikumalt ning praeguseks on arendusprojekt peatatud kuni kõigi asjaolude väljaselgitamiseni. ☘

TALLINNA KÜTTELADU

KOPLI KÜTTELADU MUUDAB NIME!

AASTAST 2002

- PELLET
- PUITBRIKETT
- TURBABRIKETT
- KAMINAPUUD
- KIVISÜSI

ERIPAKKUMINE!*

Kandiline puitbrikett 10kg

~~1.90~~

1.50

ERIPAKKUMINE!*

A-Pellet 8mm 16kg

~~3.70~~

3.20

* ERIPAKKUMISED KEHTIVAD AINULT LAOST KOHAPEALT OSTES. PAKKUMINE KESTAB, KUNI KAUPA JÄTKUB JA ON PIIRATUD KUNI 1 TONN KLIENDI KOHTA

TALLINN

Pärnu mnt 139E / 7

E-R 8:00-18:00

L 10:00-14:00

6600 190

5136 999

info@kytteladu.ee

**HARJUMAAL
KOJUVEDU
TASUTA!****

** ei kehti siin reklaamis
toodud eripakkumistele

WWW.KÜTTELADU.EE

Mooste mõisa tallimehe eluruumides leiduv tasub uudistamist.

Taaskasutatud õnn Mooste moodi

Kristi Zolgo oskab inimesi õnnelikuks teha isegi mõne vana tassi või hakklihamasinaga. Mooste Taaskasutuskoja perenaine alustas mõtlemisest iseenda õnnele, mis tähendas huvitavat tööd, mida saaks teha maalt linna sõitmata.

Tekst **Aivi Parijõgi**, fotod **Raivo Tasso**

Mooste mõisakompleksi kuuluvates hoonetes võib tulija tegevust leida terve päeva. Taaskasutuskojaga samas hoones on ka Savikoda ja Restaatorite Koda. Üle õue minnes asub MoKs ehk Mooste KülalisStuudio, nurga tagant leiab Folgi- ja Villakoja. Väikese jalutus- käigu kaugusele jäävad vanasse viinavabrikusse rajatud restoran ja hotell.

Kristi Zolgo koos retrosuuskadega. Suuskade määrimiseks kasutatavad triikraud on paraku ära ostetud.

Osa vanadest kuuseküünlajalgadest on leidnud uue kasutuse väikese nagi klõpsudena.

Sealsamas lähedal on ka Mooste rahvamuusikakool.

Ega taaskasutust ühe mõisaga esiotsa seostada oskakski. Igasugu uus- ja taaskasutuskeskusi tehakse küll ja neil on oma kindel austajaskond. Aga kõik need asuvad ikka linnades.

Sügisel teist sünnipäeva tähistanud Mooste Taaskasutuskoda poleks sündinud, kui Kristi Zolgo ei oleks kaheksa

aastat tagasi mehega Tartust Moostesse kolinud. Kolme aasta jooksul sündis kolm last. Selge, et nende kõrvalt tagasi Tartusse optometri ametit pidama poleks Kristi enam iga päev jõudnud sõita.

Asjadeküllusest sai äriidee

Nüüd sätib ta särasilmselt riulitele näiteks lahedaid nõukaaegseid serviise, krutib kokku kahest poolikust vanast lambist ühe ja leiab ostja ka kabjanaeltele. Ta toimetab põhimõtte järgi, et varem või hiljem leiab iga asi endale uue omaniku. Hea lugu selle kohta on ka kohe võtta:

“Olime ühe memme juures tema kasutat kraami kokku korjamas ja ta ei tahtnud kuidagi lubada ära viia

üht vana tahmast ja veidi lopergust potti. Ütles, et ärge seda küll võtke, viskan parem ära. Aga meie ikka võtsime. Juba mõne aja pärast tuli kohalik jahimees meilt otsima potti, milles hundi pead keeta. Ja just see vajalik asi oli meil tema jaoks olemas.”

Praegu tundub, et just see pood ühest mõisasüdamest puudu oligi.

“Kui Ode sai poolteist, mõistsin, et pean midagi tegema ka väljaspool kodu. Kaalusin, mida saaks kodu lähedal ette võtta. Igasugu asju tuli pähe. Näiteks mõtlesin hakata kasvatama küülikuid ja mahesigu,” ütleb Kristi.

“Taaskasutuskoja idee sündis sellest, et pärast maale kolimist hakkasid sõbrad ja sugulased mulle oma asju tooma. Ikka põhjendusega, et maal elades on palju ruumi ja kolme lapsega on kindlasti igasugu asju tarvis.

Aga ühel hetkel avastasin, et nii palju kraami mul küll vaja ei lähe. Kas või klaase. Hakkasin otsima kohta, kuhu need viia. Selgus, et peaksin selleks sõitma Tartusse.”

Kristi uuris, mida teised inimesed teevad majakraamiga, mida endal vaja pole. Nukralt tõdeb ta, et väga palju lihtsalt põletatakse või visatakse ära. Mõnikord ka pekstakse puruks ja maetakse maha. Neidki asju, mis võiksid minna uuele ringile.

Taaskasutuse idee meeldis ka Kristi sõbrannale Piret Parmile. Kuidas teha nii, et ei peaks tööle hakkama Tartus, Võrus või Valgas? Moostesse taaskasutuspoes rajamine ei kutsunud tuttavates esile just tohutut vaimustust. Küsiti, et kes neid asju Moostesse tooma tuleb ja kui palju siin ostjaid jagub.

Ideest vaimustunud Kristi esialgu oma pead selliste mõtetega ei vaevanud. “Piretil oli kindel plaan, et hakame oma kaupa müüma internetis. Tema tegeleb ka praegu raamatupidamise ja e-poega. Tänu Piretile on meil kindel süsteem, kord ja päevakava,” tunnustab Kristi sõbrannat, kes muidu tegutseb hoopis Tartus. Pole ju vahet, kus asub vajalike programmidega arvuti.

Kristi osa ühises ettevõtmises on igapäevane toimetamine poes, kauba järel käimine ja ekskursioonide vastuvõtmine, sest Mooste Taaskasutuskoja on populaarne turismisihtkoht.

Tühi poeruum, kaks pappkasti

Algusest peale oli selge, et Moostesse taaskasutuspoodi rajades tuleb ruumid saada mõisa lähedusse.

“Jalutasime vallavanem Ülo Nee-doga kogu mõisa ümbruse risti-põiki läbi. Tol päeval me oma praegustesse ruumidesse ei saanudki. Turnisime akende taga ja püüdsime sisse piiluda. Otsuse tegingi selle piilumise põhjal. Muide, taaskasutuskoja ruumides elas kunagi mõisa tallimees,” meenu-

Taaskasutuskoja imetabane nõudevalik. Siit leiab nii peent portselani kui poti hundipea keetmiseks.

tab Kristi sõna otseses mõttes esimesi samme ettevõtjaks hakkamise teel.

Alustati rahata, praegu saab ruumide üür kenasti makstud. Piret tegi ise kodulehe ja internetis ostjaid tuleb muudkui juurde.

Esimesel päeval oli Kristil ja Piretil keset poeruumi paar pappkasti põrandal. Asjadki sellised, mida keegi vast ummisjalu ostma ei torma. Kristi tunnistab, et siis pugus küll kahtlus kor-raks hinge, aga ta ei tahtnud lüüasaamist tunnistada. “Selle asemel ajasin nii-öelda hulluks kõik oma sõbrad ja tuttavad, sest nõudsin korralikku kodu-koristust ja palusin selle käigus kuhjunud asjad mulle taaskasutuskohta tuua.”

Praegu ei mahu kaup kolme tuppa enam ära. Tõsi küll, Moostesse

tuuakse üsna vähe kraami, enamasti sõidab Kristi ise asjade järele. Suurema koguse korruga saab siis, kui keegi müüb või ostab elamispinda. Kristi on rõõmus, kui sellised inimesed taaskasutuskoja üles leiavad ja seeläbi hulk asju hävitamisest pääseb. Sageli tellitakse ju konteiner ja kogu liigsena tunduv kraam rändab prügimäele.

Läinud kevadel tekkis Kristil ja Piretil idee teha paari jäätmejaama juurde taaskasutuskoja kogumispunkt. Praegu ongi koostöös ASiga Eesti Keskkonnateenused loodud väikesed kogumisnurgad Valga, Otepää ja Põlva jäätmejaamades. Kui keegi läheb jäätmejaama ära viima ehitusjääke või näiteks vana külmikut, võib kaasa võtta ka kappi seisima jäänud nõud ja

minu äri

jätta need taaskasutuskoja kogumisnurka. Kristi ja Piret toovad need sealt Moostesse, sorteerivad, pesevad ning saadavad uuele ringile.

Kevadel alanud ettevõtmise käigus on ära toodud neli tonni asju, kuid kogu tegevust ei saa mõõta vaid mahus. Kuidas hinnata teadmisi, mis selle ajaga kogunenud? Kristi tunnistab, et paar aastat tagasi ei teadnud ta eriti midagi Tarbeklaasist ega Estoplastist, rääkimata Venemaa portselanitehastest. Muide, Vanemuise teatri uues tükis "Estoplast" saab näha mitut Mooste Taaskasutuskojast pärit lampi.

"Oleme ennast tarbekunsti alal palju harinud, aga omaette väärtuseks hindan ka häid emotsioone, mida see töö õnneks endaga kaasa toob. Milli-

seid tundepuhanguid me oleme kogunud, kui keegi leiab serviisi, mis meenutab talle oma pulmapidu. Või kui keegi otsib konkreetset suhkrutoosi ja leiabki selle. Või kui keegi midagi kogudes leiab meie juurest just selle puudu oleva asja."

Väga otsitakse taga vanu vahvlisinaid, "mulksuga" kohvikanne ja kohviveskeid, milles purustada ürte ja toiduhelbeid. Vanad triikraudad lähevad suuskade määrimiseks.

Lasteaiad saavad ka kraami

Kuigi suurt mööblit ja tehnikat vastu ei võeta, jäi pere auto kaubakoguste vedamiseks ilmselgelt väikeseks. Kristi ütleb, et pärast pikka kaalumist otsustati investeerida kasutatud mikrobussi.

Ka riidekraami ning jalanõude koht pole selles poes. Küll aga korraldab taaskasutuskoda aprillis ja augustis mõisa õue peal kirbuturu ja seal võib igäüks müüa, mida soovib. Novembris peetakse raamatunädalat, siis on hinnad eriti soodsad. Ülejäägid, mida keegi lugeda ei soovi, rändavad Räpina paberivabrikusse ja päris raisku ei lähe midagi.

"Praegu kogume Põlva Mesimummu lasteaiale lusikaid ja kausse ning tainarulle, millega saaks mängida liivakastis," toob Kristi näite veel ühest taaskasutusvõimalusest. Peaaegu kõik kasutuskõlblikud käsitöövahendid ja mänguasjad on läinud Mooste lasteaiale.

Tal endal on taaskasutuskojas tegutsemise ajal tekkinud huvi roosade asjade vastu. "Avastasin ühel hetkel, et olen "kiiksuga". Tahtsin endale roosast klaasist kausse, joogipitse ja vaagnaid. Üldse tekib vahel tunne, et ma vajan siit väga palju toredaid asju. Siis tuleb ennast korraks kutsuda, sest tegelikult pole mul neid asju ju vaja."

Mõnest vanast asjast tehakse Mooste Taaskasutuskojas ka hoopis midagi uut. Kristil on hea klapp kohaliku meistri-mehe Harri Kooriga, kes teeb vanadest kahvlitest-nugadest vahvaid nagisid. Viimati võttis mees teha nagi ka kuusekäänlaalustest. Ja hobuserauaga õnnepildid lähevad ikka kaubaks. Anneli Piirisild jälle oskab uue ilme ja kasutusvõimaluse anda mõraga tassile ja klaasile. Natuke pitsilist ilu, ja Tarbeklaasi pokaalist saab niidihoidja ja nõelapadi. Norma rinnamärkidest, millel pilt kulu- nud, saab teha uhke prossi, katkine presskann muutub omapäraseks jõulukaunistuseks. Kohalik sepp Roomet Allese mõistab kahvli ja lusika taguda lähedaks sõrmuseks või käevõruks.

Kristile väga meeldis, kui üks mees soovis talle "taaskasutatud õnne". See on ju siis väga suur õnn, mida jagub mitmele ja mitu korda. Moostes teeb see igatahes kõik osasaajad õnnelikuks. ☘

Metsa serval tossab suitsusaun

Tekst Helju Koger
Fotod Sven Arbet

Mustjõe kõrtsitalu suur õu on kirbet suitsulõhna täis. Metsa veerel pisikese sauna ümber heljub suitsupilv ja suure metallkatla all lõõmab tuli. Tulemas on saunaõhtu.

Kui Tiit Lumila 1970ndatel Kõrvemaale kõrtsitalu ostis, oli seal hulk lagunened või poollagunenud hooneid, aga sauna nende hulgas polnud. Saunad olid enim levinud põhjarannikul, saartel ja Lõuna-Eestis. Kesk-Eestis hariti ihu enamasti rehetoas, selleks puhuks köeti kuumaks suur reheahi.

Eestlaste traditsiooniline saun on suitsusaun. 30 aastat tagasi aga olid suitsusaunad loovutanud enamasti

koha Soome saunale. Saunu kerkis riburada järvede ja jõgede kallastele ning need kogusid populaarsust eelkõige peopaikadena.

Tiit Lumila otsustas vanu traditsioone järgida ja ehitada tallu suitsusauna. “Just suitsusaunast sai alguse ka puhkekeskuse mõte,” meenutab Tiit. Suitsusaun meeldis sõpradele, kes peagi oma sõpru kaasa kutsusid, need omakorda uusi inimesi. Ühel hetkel tuli hakata graafikut pidama. Kätte

oli jõudnud aeg selle kõige eest raha küsida ning talu registreeritigi puhkekeskuseks.

Ajalooa seinad

Kuigi saun sai valmis 30 aastat tagasi, võib ka öelda, et see on pea 150aastane. Just nii vanaks arvab Tiit sauna seinad. Palgid või õigemini kisklaud on pärit Kehra raudteejaama lähedalt – XIX sajandi lõpul rajati koos muude raudtee-ehitistega ka saunu.

Kisklaud on kiilu ja kirvega puutüvest lõhestatud paks laud või poolpalk, mida siis veel kirvega siluti. Saagi pole need tunda saanud.

Vanasti ehitati saunu enamasti ilma vundamendita – nurkade alla pandi lihtsalt suured maakivid –, kuid Tiit ladus ka vundamenti. Sauna seinad on

värvimata, aga seda ei pane tähelegi, sest seal ripuvad vanad vankrirattad, vikatid, koodid ja muud endisaegsed tööriistad – peremees hindab ja kogub vanavara. Kohati sammaldunud laudkatus on vastu pidanud 30 aastat, seda olekski nüüd vaja uuendama hakata.

Leiliruumi lage on selle aja jooksul aga mitu korda vahetatud. Kõva kuumuse käes muutuvad laelauad ohtlikult kuivaks, isegi poorseks ja võivad süttida. Tulekahju ärahoidmiseks pani Tiit lae peale liiva ja selle alla õhukese mullakihi, sest liiv kipub alla libisema. Kord hakkasid siiski laud hõõguma ja just liiv ei lasknud lael süttida.

Teine viis tuleohtu eemal hoida on teha leiliruumi uks madal, siis ei pääse sinna ülearu palju hapnikku, mis annaks tekkida võivale sädemele toitu.

Lisaks maakivist kerisele ja haavapuidust lavale on leiliruumis ka veenõud.

Elu algas saunas

Eesruumis akna all on laud ja nurgas voodi, mida Tiit nurgavoodiks nimetabki. “Vanasti ju sünnitati saunas, sest seal oli soe, kuum vesi käepärast ja suits tappis bakterid. Ka elu lõppes tihtipeale saunas. Rehetoas oli tihe asustus, talvel toodi isegi väiksemad loomad sooja. Saunas aga sai haige omaette olla. Nii et elu algas ja lõppes saunas,” võtab Tiit oma jutu kokku. Ka sulased ja juhutöölised ööbisid tihtilugu saunas.

Peremehe abiline Peeter toimetab sauna juures tasa ja targu – toob puid ja

Pärast sauna on suur luksüs mõnuleda põrgukatlas.

kütab. Kõige paremad on kuivad lehtpuud, okaspuu praksub ja pillub sädemeid laiali, mis on eriti meele järele “punasele kukele”.

Sauna tuleb kütta keskeltläbi kuus tundi. Kui sauna on tehtud ka mõni päev tagasi, saab vähemaga läbi.

Leiliruumist välja tulvava suitsu piir on selgelt näha, see on kui noaga lõigatud. Tiit juhib tähelepanu sellele, et alumine pool leiliruumist on suitsuvaba, seal ei hakka silmad kipi-tama ega aja kõhima, nagu vahel arvatakse. Enne saunaminekut muidugi leiliruum tuulutatakse. “See jutt, et

suitsusaunast tuled välja kui tahmatont, pole küll õige,” lisab ta. “Pealegi uhume seinad kergelt veega üle. Seina on nii kuumad, et tilk vett ei tee neile midagi. Ja seinte alumised pooled polegi tahmased.” Kuue tunni pärast on maakivist keris nii kuum, et järgmisel hommikulgi saab sauna. Mida suurem on keris, seda kauem püsib saun soe.

Põrgukatlaele tuli alla

Saunaahjus lõõmab leek, tuli suure metallkatla all on aga palju väiksem. Isevärki anuma otstarvet ei oska

OTSA KINGIKS MAALEHE AASTARAAMAT

Asendamatu
abiline vaid

5,45 €

+ 1,50 € MAALEHE EEST

- **Thunide külvikalender**
- Kingituste pakkimine
- Raamatute korrashoid ja remont
- Võrsikute abil paljundmine
- Saviehitus
- Palkseina soojustamine
- Permakultuur
- Mahe umbrohutõrje

Nurgavoodis sauna eeskambris kulges terve eluring: siin sünnitati, siia toodi pödema ka haiged vanainimesed.

Suitsupiir on selgelt näha – see on justkui noaga lõigatud. Suits pääseb välja unkaaukude kaudu.

esialgu ära arvata. Kui redelit pidi üles ronida, näeb, et see on laudadega vooderdatud ja pingidki sees. Osavalt maskeeritud kümblustünni hakati kutsuma põrgukatlaks.

Oma “eelmises elus” oli see metallist viljahoidla, õigemine tolle ülemine osa.

Metalli kokkuostu punkti sattumisest päästis selle Tiidu sõber, kes teadis mehe lembust vanade asjade järele. Kui raske kolakas oli tallu taritud, leidis see ka otstarbe.

Suur üllatus on, et katelt peab kütma niisama kaua kui sauna. Aeg-ajalt tuleb voolikust tasakesi vett juurde lasta ja temperatuuri kontrollida. Enne kui saunalised saavad sisse hüpata, kulub vee soojendamiseks ja parajaks timmimiseks talvel peaaegu kuus tundi. Katlasse mahub korraga 7–8 inimest. Eriti uhke on seal istuda, kui õues paugub pakane. Kuumal suvel pole põrgukatlas istumine kuigi ihaldusväärne. Siis peetakse rohkem lugu külmast dušist, mille Tiit on üles seadnud.

Suur saunakommete tundja Tiit ei ole. “Kindel on see, et kaseviht peab olema õigel ajal tehtud ja seltskond hea,” arvab ta. Mõned puhkajad toonitavad küll, et sauna tuleb minna alati rõõmsana, ja tervitavad sisse astudes lahkelt saunavaimu. Perenaine Evika hoiatab vahel noori neide, et ärgu nad sauna põrandat pühkima hakaku, siis ei saavat mehele. ❀

SUURIM VALIK KERISEID!

Vanas stiilis ahi võimaldab saunalistel leili nautida 24 tundi järjest. Teisel päeval sobib saun nõrgema leili sõpradele. Selleks et laval istudes ilus oleks, paigaldas Oliver lakke väikesed LED-tulukesed.

Ahi, mis annab leilinautijale aega

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**

Soome sauna omanikud teavad, et selle leil on äkiline, aga ruum jahtub kiiresti. Vana maasauna ahjuga saab saunamõnuseid nautida kaks päeva järjest, kuigi teise päeva sauna leil sobib rohkem õrnemale soole.

Maasauna ahju ehitanud meestest Oliverist ja Robertist said tööde käigus sõbrad, kes nüüd võivad koos töövilju nautida.

Sellist saunahju, mille kütmine on nagu meditatsioon ning leilinautimiseks on priskelt aega, soovis Oliver Lõõnik oma Aruküla koduhoovi juba ammu. “Majas oli juba Soome saun, aga igatsus eheda maasauna ja leili järele oli suur,” tunnistab Oliver. Selle kõige mõnusa leili saamiseks ihkas ta vanas stiilis saunahju. Ei jäänudki mehel muud üle, kui tõeliste saunamõnude nautimiseks veel ka palksaun ehitada.

Saunaks sobiva majakarbi leidis ta Kehrast vaevata, aga ahjuehitaja leidmine nii libedalt ei läinud. Viimaks otsustas Oliver, et võtab töö ise ette. Moodsa aja võimalusi kasutades pöördus ta mõttevahetuse arendamiseks ja nõu saamiseks ehitusfoorumisse. “Esialgus selgus, et keegi ei olnud vanas stiilis ahjusid ehitanud. Ühel päeval aga hakkas foorumis mulle soovitusi jagama ahjumeister Robert Kardin,” meenutab Oliver.

Ühised arutelud viisid viimaks maasauna ahju ehitamiseni. “Tegu on reheahju meenutava küttekehaga. Olen sarnaseid küttekehi elumajadesse ehitanud. Väga head ahjud,” räägib Robert. “Saunas sain esimest korda sellise ahju leili proovida Soome sõprade juures. See kogemus meeldis mulle niivõrd, et nüüd soovitan sellist saunahju kõigile.”

Roberti silmis on vana maasauna ahju plussiks mõnusalts mahe leil, mis on vägagi erinev Soome sauna ahju äkilisest ja karedast kuumusest. Teine oluline pluss lisandub selle ahjuga veel – saunalistel pole vaja sauna kiirustada ning aega on ka sealt tagasi tulekuga!

Vanas stiilis ahi võimaldab saunalistel leili nautida 24 tundi järjest. Esimesel päeval sobib saun noortele, teisel päeval nõrgema leili sõpradele.

Leili kõrgusele tasub mõelda

Ahju ehitamiseks kulus meestel kõigest neli päeva. “Oliver oli selle töö juures väga aktiivne,” märgib Robert. Esimene päev kulus plaanide tegemiseks ja majakarbi ühe siseseina saagimisele – sellesse auku ehitatigi kerisega ahi. Et samal ajal olid põrandatööd pooleli, oli lihtne ahjule vundament ja vajalik tuhakast ehitada. Küttekeha põhjapindalaks sai 130×140 sentimeetrit.

Ahju esimene kivirida jäid põrandast 30 sentimeetrit allapoole. Kõhvliga on sealt väga mugav tuhka välja võtta.

Oliver soovis, et suur ahi kütaks ka saunavee soojaks. Nii tehtigi! Nüüd hoiatab Oliver saunalisi alati, sest ahi kütab vee ikka väga kuumaks. “Vahepeal tuleb käia kuumas vett välja laskmas, et see keema ei läheks. Suvel saab siit paagist sooja vett pesemiseks suisa nädal aega!”

Ahju ehitades arvestasid mehed väga täpselt sellega, et leil oleks nautimisväärsel kõrgusel. Oliveri leiliruumi lae kõrgus on 2500 cm, kerisekivid on aga põrandast 1170 cm kõrgusel.

“Mida madalamal on kivid leiliruumis, seda madalamal on sooja ehk leili piir. Kindlasti peab leil jääma laval istuvate inimeste nägudest allapoole. Ei tohi olla nii, et pea kuumas ja jalad külmas,” teab Oliver.

Kerisekividele jäeti ruum, mille mõõdukus on 60×70 sentimeetrit. Alumised kivid valis Oliver lapse pea suurused, keskmiseks kihiks veidi väiksemad ning kõige kõrgemale said sellised, mis täismehel mahuvad. “Valisin siia vaid hallid ja mustad kivid, et murenemist ei tekiks,” märgib saunomanik. Kokku kulus kerisesse kive 1,2 kantmeetrit.

Mõnusa olemise maagia

Kerisekive varjab nägus metallist uks, mis on olnud puuküttega pliidi praeahju ukseks.

Kui kütmine on lõppenud ja peremees kerise ukse avab, näeb ta alumisi kive lausa hõõgumas. “Kui puud on põlenud, söed veel hõõguvad, siis viskan tavaliselt kapatäie leili. Lükkan ukse kiiresti kinni, samas hoian siibri lahti. Sellega läheb tahm vuhinal korstna kaudu välja. Siis on aeg siiber kinni panna ja lasta ahjul ning sauna seintel tunnike soojeneda.”

Suvel kulub sellise ahju kütmiseks kolm, talvel neli tundi. Leili saab võtta veel järgmiselgi päeval. Oliver kohtleb ahju alati hästi ning kütab seda vaid lehtpuudest halgudega.

Robert lisab veel, et samasugused ahjud sobivad hästi ka küpsetamiseks. Kui vaja, saab kerisekividel mõne maitstva ahjuroa valmis teha. Selliste ahjude huvilistel soovib Robert kindlasti tutvuda Arvo Veski kirjutatud raamatuga “Ahjud, pliidad, kaminad”. Oliver lisab, et temagi uuris seda enne uue saunahju ehitamist. “Väärt raamat!”

Oliver mäletab lapsepõlvest, et tema isa sugulastel oli Tapal sarnane ahi ning seesuguseid ehitati ka nõukaegsetesse kolhoosikeskuste saunadesse, kus oli palju pesijaid. “Eks iga uus asi on kellegi jaoks unustatud vana,” teab saunaehitaja. “Aga mõnus on küll! Talvel on saun kõlekülm, aga siis kütad kolm-neli tundi ning võid ööpäeva või enamgi saunamõnuseid nautida. Sellel saunal on oma maagia – kui siia tuled, siis välja ei saa, vähemalt mõnda aega. Lihtsalt nii hea on!” ❀

Muinasjutulised

Tekst **Kristel Kirss**, fotod **Sven Arbet**

Idee ja teostus:
Katrín Allas, Tartu
Kutseõppekeskus.

Kaunilt glasuuritud piparkook on armas kuuseehe ja rõõmu toov jõuluringitus. Selleks et meil kõigil oleks häid ideid piparkookide kaunistamiseks, kutsusime ametikoolide

Maiasmoka paradiis

piparkoogid

tublisid kondiitriõpilasi osalema glasuurimiskunsti konkursil, mille teemaks oli "Talvemuinasjutt". Tragimate piparkoogikunstnike tööd on teie ees.

Idee ja teostus:
Oksana
Baškinova
ja Jelena
Kotjahkova,
Ida-Virumaa
Kutseharidus-
keskus.

Pidurüüs kuusepuu ja ehted

võimalus

TELLI EESTI PÄEVALEHT AASTA LÕPUNI TASUTA!

Küttekulud nulli. **Aus jutt!**

Millised valimislubadused on huumor
ja millised tõsine kraam?

Terav Eesti Päevaleht tõmbab poliitikud liistule
ja kurnab mesistest lubadustest välja tõe.

Hoia kätt elu pulsil ja saa oma pere arvamusiidriks. Selleks telli nüüd Eesti Päevaleht ja võid võita küttekulude katteks 1000 reaalsset eurot.

Telli Eesti Päevaleht
juba täna!

Võida **1000 €**

www.epl.ee/telli

Kontakt: klienditugi@lehed.ee / 680 4444

Lumekuninganna

SAADA OMA LEMMIKTÖÖ NIMI TOIMETUSE AADRESSIL VÕI HÄÄLETA OMA LEMMIKU POOLT MAAKODU VEEBIKÜLJEL www.maakodu.ee!

Idee ja teostus: Alina Ahmedova, Narine Oflyan, Jekaterina Turtšina, Irina Afanasjeva, Tallinna Teeninduskool.

Kuidas valmib kuninglik glasuur Royal Icing?

- 4 kruusitait (440 g) puudersuhkrut
- 3 sl munavalgepulbrit
- ½ tl sidrunhappeekstrakti
- 120–180 ml sooja vett

Glasuuri saab peale kanda kilekotist, mille otsa on lõigatud väike auk (või pritskotist). Suurema pinna katmiseks tehke piparkoogile glasuuriga esmalt piirjoon ning siis täitke pind vedelama glasuuriga.

Raputage piparkooke veidi, et glasuur jaotuks ühtlaselt. Ohumullid saab hambatikuga katki teha. Kergelt tahenenud glasuurile võib lisada ka teist värvi mustreid, näiteks täppe või väikesi südameid, mis vajuvad juba varem koogile pandud glasuuri sisse.

Reljeefsete mustrite pealekandmiseks laske esimesel glasuuril kuivas ruumis taheneda. Seejärel pigistage pritskotist glasuuritilgakesi või tehke neist tikukese abiga mustreid.

AUHINNAD

Valige oma lemmik ning andke meile teada. Kõigi hääletajate vahel loosime välja kodu- ja aiakaupade tootja Fiskars auhinnad sarjast Functional Form. Need on apelsinikoorija, vispel, pintsel, universaalne nuga GoCutting.

Kõige enam hääli saanud tulevaste kondiitrikunstnike võistkond või võistleja saab auhinnaks Fiskarsi Functional Formi köögitarvikud ning Suhkrukunst OÜ piparkookide kaunistamist lihtsustavaid abivahendeid.

võimalus

SAADA OMA LEMMIKTÖÖ NIMI TOIMETUSE
AADRESSIL VÕI HÄÄLETA OMA LEMMIKU POOLT
MAAKODU VEEBIKÜLJEL www.maakodu.ee/

Idee ja teostus: Teele
Remmelgas, Sandra Soom,
Martin Jänes, Maiu Nukis,
Marko Kaljuste,
Kaja Käär, Vana-Vigala
Tehnika- ja Teeninduskool.

Timbu-Limbu jõulud

ARVAD, ET SINU KODUGA EI JUHTU MIDAGI?

ÕIGESTI ARVAD!

**G4S KODUVALVE – ESIMENE KODUVALVE,
MIS ANNAB SULLE TURVAGARANTII.**

Garanteerime, et G4Si Koduvalve on nii hea, et ükski varas Sinu kodu ei ohusta. Kui me ei ole piisavalt kiired, et tagada Sinu kodu puutumatus, hüvitame Sulle tekitatud kahju turvagarantii korras. Ilma omavastutuse, välistuste ja liigse ajakuluta. Saame seda Sulle pakkuda, kuna oleme oma teenuse kvaliteedis kindlad.

Vaata lähemalt: www.g4s.ee/koduvalve

Sinu eest valvel

Need kuumad joogid...

Tekst ja fotod **Dagris Punder**

Pakase käest tuppa tulles pole midagi paremat kui üks suur kruusitais seest soojaks tegevat jooki.

Kuum šokolaad

Võiks öelda, et tegu on kakao tummisema ja rikkalikuma vennaga. Joogi võib valmistada põhiresepti järgi või proovida mõnda erilist varianti. Alati võib lisada vahustatud 35% rõõska koort.

PÕHIRETSEPT ÜHE TASSITÄIE JAOKS

- 150 ml täispiima
- 100 ml vahukoort
- 60 g tumedat šokolaadi
- soovi korral suhkrut või mett magustamiseks

Segage paksupõhjalises potis piim ja vahukoort, lisage peeneks hakitud šokolaad. Kuumutage, kuni šokolaad on sulanud, ja valmis ta ongi!

VEEL IDEID

- Piparmündise kuuma šokolaadi jaoks lisage kuumutamise ajaks paar piparmündivart.
- Kuum šokolaad punase veiniga – asendage kuni 50 ml piimast punase veiniga. Sulatage šokolaad veinis, lisage piima-kooresegu ning kuumutage veel 3 minutit.
- Kes soovib piimatooteid vältida, võib kasutada mandlipiima.

Kuum õunajook

Kodusest õunamahlast saab kiirelt ja lihtsalt valmistada vürtsika kuuma joogi.

ÜHE JOOGI JAOKS

LÄHEB VAJA

- 250 ml naturalet õunamahla
- 2–3 viilu ingverit
- 1 kaneelikoort
- 2 tera nelki
- 2 tera musta pipart
- soovi korral tähtaniisi
- jõhvikaid

Valage mahl potti ning lisage kõik soovitud maitseained. Kuumutage umbes 5 minutit, valage läbi sõela tassi ja nautige!

Kuum valge šokolaad kardemoniga

Võiks arvata, et valge šokolaadiga on jook lausa läilalt magus, aga üldsegi mitte! Kardemon kannab selle eest hoolt.

ÜHE TASSITÄIE JAOKS

- 150 ml täispiima
- 100 ml vahukoort
- 60 g hea kvaliteediga valget šokolaadi
- 2 kardemonikauna
- 1 tl vanilliekstrakti
- serveerimiseks muskaatpähklit

Kuumutage piim ja koort koos kardemonikaunaga väikeses potis. Hakkige valge šokolaad ning pange tassi valmis. Eemaldage tulelt, segage sisse vanilliekstrakt. Valage piimasegu läbi sõela tassi šokolaadi peale. Laske mõni minut seista, et šokolaad saaks sulada ning segage siis läbi. Riivige peale muskaatpähklit.

Kohv apelsinilikööri ja vahukoorega

Café Maria Theresia – kohvijook on oma nime saanud Ungari ja Böömi kuninganna ning Austria ertshertsoginna Maria Theresia järgi.

ÜHE JOOGI JAOKS LÄHEB VAJA

- tassitais musta kohvi
- 1 tl suhkrut
- 3 sl apelsinilikööri nagu Cointreau või Grand Marnier
- serveerimiseks vahukoort ja riivitud apelsinikoort

Valmistage kohv, segage sisse suhkur ja liköör. Valage tassi ning katke vahustatud 35% koorega, riivige peale apelsinikoort.

Eggnog

Eggnog on vürtsidega maitsestatud muna-piimajook, mis eriti populaarne USA-s. Meie maitsemeeltele võib see natuke meenutada hoopis lumepallisuppi. Maitsev on jook igatahes! Enamasti lisatakse sellele ka alkoholi (tüüpiliselt Ameerika viskit ehk burbooni, rummi või brändit),

aga selle võib vabalt välja jätta, kui joojate hulgas on ka lapsi.

Antud kogusest saab 4 väikest või 2 suuremat tassitait.

- 2 suurt munakollast
- 40 g suhkrut
- 500 ml piima
- 1 vanillikaun
- 1 kaneelikoort
- 100 ml vahukoort
- 50 ml burbooni, rummi või brändit
- serveerimiseks riivitud muskaatpähklit

Vahustage munakollased suhkruga heledaks vahuks. Segage piim, vanillikaun ja kaneelikoort paksupõhjalises potis ning kuumutage keemiseni (ärge laske keema!). Seejärel tempereerige munavaht, valades pool kuumast piimast peene joana munavahu hulka, samal ajal kogu aeg vispeldades. Valage kogu segu tagasi potti ning kuumutage pidevalt segades, kuni jook veidi paksemena hakkab. Ettevaatust, liigselt kuumutades läheb muna tükki! Tõstke pott pliidilt ning segage juurde vahukoort. Eemaldage kaneelikoort ja vanillikaun. Laske hetkeks jahtuda ning lisage siis alkohol.

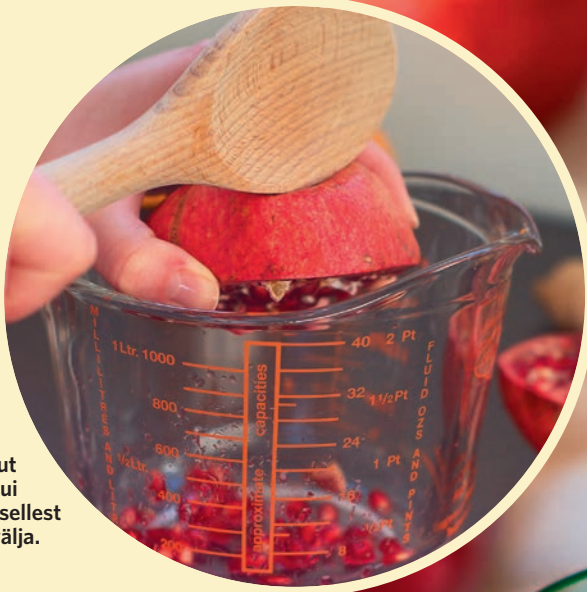
Jooki võib serveerida nii soojalt kui külmalt. Mõlemal juhul raputage peale veidi riivitud muskaatpähklit.

Kes küpsetamata muna süüa ei karda, võib järelejäänud muna-valged kahe supilusikatäie suhkruga tugevaks vahuks vahustada ning serveerimisel paar lusikatäit joogi peale tõsta.

NIPP.
Kui ikkagi juhtub,
et muna läheb tükki,
saab jooki veel päästa,
kui seda kannmikseris
püreestada.

Granaatõunaseemned saab hõlpsalt kätte, kui granaatõun poolitada (lõigake koor läbi ning eemaldage siis pooled teineteisest neid eri suundadesse keerates). Hoides granaatõunapoolikut kausi kohal (rohkem sees kui väljas - pritsib!), koputage sellest puulusika abiga seemned välja. Lihtne!

Hõõgvein ingveri ja granaatõunaga

Hõõgveini saab suurema vaevata ka ise teha. Vaja on vaid punast veini ja nipet-näpet maitsestamiseks.

- pudel punast veini (nt Cabernet Sauvignon)
- 3 supilusikatäit mett
- 1 granaatõuna mahl ja seemned
- 5 viilu ingverit
- 4 kaneelikoort
- 4 tera nelki
- 4 tera vürtsi

Segage potis vein ja mesi, lisage ka kõik teised komponendid. Kuumutage keskmisel kuumusel umbes 10 minutit. Kurnake, et eemaldada vürtsid, ingver ja granaatõunaseemned. Serveerige kuumalt.

Kuum kookospiima-viskikokteil

Kellele meeldib kookospiim, siis see jook on just teile! Kookospiim teeb selle viskijoogi eriti rikalikuks. Tegu on mugandatud versiooniga Toby Cocchini retseptist.

ÜHELE

- 100 ml kookospiima
- 200 ml täispiima
- 2 tl rafineerimata roosuhkrut
- 1 tl vanilliekstrakti
- 60 ml viskit
- serveerimiseks riivitud muskaatpähklit

Segage ja kuumutage piimad, suhkur ja vanilliekstrakt väikeses potis. Eemaldage tulelt, segage sisse viski ning valage tassi. Raputage peale riivitud muskaatpähklit.

Pähklikringel

Pähkline-martsipanine täidis ületab igasugused ootused. Et kringel oleks mõnusalt mahlane, on tähtis seda mitte üle küpsetada.

TAINAS

- 100 ml piima
- 50 ml vett
- 15 g presspärm
- 50 g suhkrut
- 0,5 tl soola
- 70 g võid
- 1 muna
- 330 g nisujahu
- muna-piimasegu enne küpsetamist määrimiseks

Segage omavahel piim ja vesi ning laske segul pliidil soojeneda, lisage sooja piima sisse võitükid ja sulatage. Lisage suhkur, sool ja pärm. Segage, kuni pärm on sulanud.

Lisage kõigepealt pool jahust, segage ühtlaseks. Kloppige sisse muna, seejärel lisage ülejäänud jahu. Sõtkuge tainast jahusel pinnal käsitsi 5–10 minutit, kuni see on mõnusalt elastne ega jää käte külge kinni. Edasi vormige tainas palliks ja pange õlitatud suurde nõusse

kerkima, nõu katke rätikuga. Laske tainal kahekordseks kerkida.

TÄIDIS

- 100 g mandleid
- 100 g sarapuupähkleid
- 0,5 tl soola
- 1–2 tl kaneeli
- 0,5 tl riivitud muskaatpähklit
- 100 ml piima
- 30 g võid
- 50 g martsipani
- 50 g pruuni suhkrut
- 2 sl mett
- 2 sl rummi
- 2 sl *amaretto*'t

Kui tainas on kerkinud, valmistage ette täidis. Selleks röstige mandleid ja pähkleid koos maitseainetega kuival pannil. Eemaldage pannilt ja jahvatage peeneks. Kuumutage piim, või, tükideks lõigatud martsipan, suhkur ja sool väikeses potis, kuni martsipan on sulanud. Eemaldage kuumuselt ning sulatage sisse ka mesi. Lisage rumm ja *amaretto* ning siis lisage hulka jahvatatud pähklisegu.

Enne kui segu taheneb, valmistage ette tainas. Selleks rullige kerkinud tainas jahusel pinnal lahti umbes 1 cm paksuseks ristkülikuks. Katke pähklitäidisega, jättes igast servast mõne sentimeetri jagu vaba ruumi. Rullige tainas hoolikalt rulli. Nüüd on õige hetk see küpsetuspaberiga kaetud ahjuplaadile valmis tõsta, sest hiljem võib seda keeruline teha olla. Lõigake rull terava noaga pooleks, jättes ühest otsast 5–7 cm lahti lõikamata. Põimige nüüd harud omavahel kokku, nii et lõikejoonega servad jääksid ülespoole. Määrige muna-piimaseguga.

Kuumutage ahi 180 kraadini, lastes kringlil seni kerkida. Küpsetage umbes 30 minutit.

MÄÄRIMISEKS

- 4 sl murakamoosi
- 2 sl vett

Kuumutage moos paari lusikatäie veega läbi, et see muutuks natuke vedelamaks. Soovi korral võib murakamoosist seemned välja kurnata. Saadud seguga määrige ahjust välja võetud kringlit. Enne sööma asumist laske kringlil veidike jahtuda. ✨

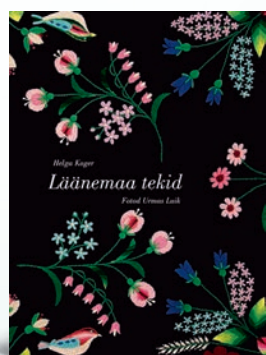

Hea tuju raamat 40+

Lood tervise, ilu ja suhete hoidmisest

AUNE PAST

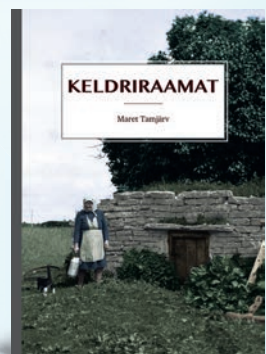
Seda raamatut peab lugema, sest siin on üks lohutav saladus: vananemine on võluv! „Hea tuju raamat 40+“ pakub äratundmisrõõmu ja kasulikke nõuandeid vanusega seotud murede lahendamiseks, tehes seda tujuküllasel ja optimistlikul moel. Autor on endale omaselt selle raamatu tarvis oma elustiili jälginud, seda muutnud ja seejuures iseenda suhtes teravalt ausaks jäänud. Tehke järgi!

Läänemaa tekid
HELGA KOGER

Imetlesin juba lapsepõlves vanaema ja naabrite juures kauneid kirjatud tekke, millele olid tikitud

kummalsed värviküllased lilled. Ei leidnud neid niitudelt ega aedadest, karjamaalt ega metsast. Mõtlesin ikka, et küll nende tekkide all võivad tulla ilusad unenäod. See mälestus ajendaski sõitma mööda Läänemaad ja otsima paiku, kus selliseid tekke veel säilinud on. Selle raamatu kirjutamise eesmärgiks oli koguda ja säilitada üht ilusat ja erilist osa meie esiemade rikkalikust käsitööpärandist. Raamatust leiab nii 130-aastase teki kui ka tänapäevaseid esemeid, mis on inspiratsiooni saanud vanadest Läänemaa tekkidest.

Keldri raamat
MARET TAMJÄRV

Selles raamatus tulevad jutuks eeskätt taluõuel eraldi hoonena seisvad keldrid – maakeldrid –, ent põikeid

teha ka mõisaõuele, kiigatakse sahvrisse ja kartulimaale. Raamat ärgitab keldreid teise pilguga vaatama, vanu maakeldreid hoidma ja taastama ning uusi ehitama.

Jõulud Vigalas
MIHKEL AITSAM

Eesti kirjanik ja ajakirjanik Mihkel Aitsam (1877–1953) oli Läänemaa Vigala valla mees, kes noorena sattus 1905. aasta sündmuste keskmesse. Selle raamatu kirjutamiseks tegi Aitsam uurimis-

tööd ligikaudu 30 aastat. Kõik algas sellest, et Aitsami isa läks vastuollu Vigala mõisahärra parun Bernhard von Uexkülliga ja 1906. aasta jaanuaris põletas karistussalk Aitsamite talu maha. Sellest ja kõigest järgnevast Aitsami raamat oma haaravas ja põnevas laadis jutustabki. Tuntud Eesti mängufilmi „Jõulud Vigalas“ on Mark Soosaar lavastanud osalt ka selle raamatu põhjal.

Suur veinijuht
KALEV KESKÜLA,
SIIRI KIRIKAL,
ja KADRI KROON

Algselt 2004. aastal ilmunud Kalev Kesküla veinijuht on

esimene eesti keeles kirjutatud veini käsitlev entsüklopeediline teos. Käesolev kolmas trükk on selle põhjalikult täiendatud ja kaasajastatud versioon, mis annab ülevaate kõigist tähtsamatest veinimaadest, nende ajaloo, veinipiirkondadest ja viinamarjasortidest. Veinimaade ülevaadete järel tutvustatakse meie kauplustes ja veinipoodides esindatud veine ja nende tootjaid. Raamatu tarvis on matitud rohkem kui 500 veini, need on esitatud koos fotode, maitsekirjelduste ja toidusoovitustega. Veinijuht on mõeldud nii algajale veiniriivi kõrvasaks abimeheks kui ka kogenumale veinisõbrale veiniteemasse süübitamiseks.

Ukraina häirekell
LEO KUNNAS

„Kuna tegemist on oma ala tundva ja kahtlemata välja paistva analüüsi- võimega sõjandus- eksperdiga, tuleb Leo Kunnase järeldustesse suhtuda tõsiselt – ta on liiga tõsine ja

aus inimene ükskõik millise intriigi väljamõtlemiseks. Väärib märkimist, et autori varasemad ennustused Venemaa võimaliku käitumise osas läksid täide: Gruusia sõjale järgnes Krimmi annekteerimine ja Ida-Ukraina kodusõja organiseerimine. Samuti tuleks konstruktiivselt arvesse võtta autori arvamust Eesti julgeoleku ja riigikaitse küsimustes.“

Viitseadmiral Tarmo Kõuts,
Eesti kaitseväge juhataja 2000–2006

Veera ja sõidukid
AINO HAVUKAINEN
ja SAMI TOIVONEN

Kas tõesti veetakse vaguneid lennukiga? Ja mida teevad autod

pesukausis? Teedu ja Peedu pööravad mänguhoos peaaegu tülili selle pärast, kuidas sõidukid õigupoolest liiguvad ja töötavad. Veera paneb ette, et nad läheksid koos rattaretkele, et ise järele vaadata. Vallatud vembumehed varustavad end rattasõiduks vajalikuga ja algab põnev matk, mille jooksul tutvub kolmik autode, lennukite, rongide, laevade ja ka põllutöömashinatega.

Kaunistatud purk

Nii nagu karupoeg Puhh leidis tühja purgi olevat väga kasuliku, kuna selle sees saab "igasugust värki" hoida, ei tasu ka meil tühje purke niisama kapinurka või keldrisse peita.

Tekst ja fotod
paberikunstnik Terje Talts

Uhkes purgikeses saab hoida mida tahes – nõõpe, ehteid, või kinkida sellega küpsiseid ja komme.

pühadeks

TÖÖKS VAJALIKUD MATERJALID

Purk, paber, meelepärane foto, kontaktliim
Moment Kristall (leiate ehituspoest, aga sobib ka mõni muu liim), käärid, templivärv (leiate kunstipoest), svamm, nõöbid

Natuke näputööd, kleepimist ja kaunistamist, ning ühest tavalisest purgist võib saada kena ja kasulik hoiustamiskoht. Purki võib pista küpsist ja kommi, pühade ajal on seda tore sõbrale külla minnes kaasa võtta.

Otsige üks tühi purk, hästi sobib selleks tühjaks saanud lahustuva kohvi purgike. Valige ehtimiseks üks ilus foto või pilt. Lõigake see välja – tehke seda pisikeste kääridega, siis saate kõige paremini hakkama. Tupsutage foto servad templivärvise svammiga tumedamaks.

Lõigake paberist riba, mis ulatuks ümber purgi. Tehke ka selle servad templivärvise svammiga tumedamaks. Lõigake pitsist sama pikad ribad. Liimige Moment Kristalli liimiga paber ja pitsiribad purgile. Vajutage ja hoidke ribasid veidi aega, et need tugevalt kinni jääks.

Lõigake purgi kaanele ümbriseks paberist sobilikus mõõdus riba ja kaanetükk. Töödelge seda templivärviga ja kinnitage liimiga. Liimige purgile foto väljalõige ja kaunistage purgikaas pitsi ning nõöpidega. ❁

Veelgi rohkem ideid paberist kingituste tegemiseks leiate Terje Taltsi raamatust Kirjastus Pegasus.

Provence Lavendliväli

Telli Maaleht ja võida reis!

Tellimuse hind vaid 4.90 kuus!
Kokku 6 võidureisi viivad
Lõuna-Prantsusmaale Provence'i
ja Kreekasse saartele.

Vaata maaleht.ee/telli või helista 680 4444

Rhodos

Klassikaline Kreeka tavern

Siilid on päris kiired vudima. Neid lauale tõstes tuleb hoolega valvata, sest kehva nägemisega loomake võib sellelt alla kukkuda ja viga saada.

Okaskerad, kes ei tohi talveund magada

Reinu talu hoov ja toad rõkkavad eri suuruses põnevate lindude häältest. See lärm ei sega sugugi kolme miniatuurset siilikest, kes toanurgas läbipaistvas kastis uinakut teevad.

Tekst **Kristel Kirss**
Fotod **Sven Arbet**

Pärnumaal asuva talupere Elma Oidermani ja Peeter Raja loomaarmastust saab vaid imeks panna. Nende meelest on kõik loomad vahvad ja armsad, kokku on nende majapidamises 30 liiki linde ja loomi.

Kolm siilikest, kes oma kastis siiliasju toimetavad, on nende loomariigis kõige okkalisemad lemmikud. Kuigi pealtnäha on minimõõtu okaskerad tuttava moega, on tegu kaugelt tulnud külalisega

– aafrika kääbussiilidega. “Nad on usalduslikud ja seltsivad hästi inimeste ja teiste loomadega. Võrreldes meie metsade siilidega, on nende okkad märksa lühemad ja pehmemad,” tutvustab Peeter.

Tema võtab okkalisi lemmikuid pihku palja käega, Elma aga kasutab tõstmise ajal igaks juhuks töökindaid.

Lauale tõstetud siilikeseid podisevad nagu pudrupada. Kui käsi läheneb, teeb nõelapatja meenutav väike keha järsu liigutuse – eesmärgiks lähenejale valus hoiatus anda. Okkad on tõesti pehmemad kui meie aianurkades toimetavatel ja pea kolm korda suurematel kohalikel kaaslastel. Aga miniatuurse okaskera turtsatus ja äkiline liigutus ehmatab siiski ning ajab naerma.

Peeter on siile kasvatanud ja müünud juba aastaid. “Siilid on mind varajases noorusest huvita-

Huvi siilide elu vastu pani Peeter Raja aafrika kääbussiile kasvatama.

nud. Kui nende koduspிடamine võimalikuks sai, siis soetasingi endale kohe need vahvad tegelased,” räägib ta. Esimesed loomad toodi Tšehhi maalt, järgmised saadi Poolast verevärskenduseks juurde. “Euroopas on siilid juba pikka aega koduloomadeks olnud, ka Eestis näeb looduses siile aina harvemini, ja neid kodustada kindlasti ei tohi. Looduskaitsealune liik! Samas inimesed varsti enam ei teagi, millised siilid välja näevad. Sel põhjusel ilmselt olid siilid näiteks mingil ajal inglaste hulgas eriti populaarsed lemmikloomad,” räägib Peeter.

Populaarsus pole ime, sest loomake on vähenõudlik, ei vaja palju ruumi, on rahumeelne, sobides hästi ka korteris elavale perele.

Toitudest maitsevad kääbussiilile kõige enam putukad ja jahuussid. Hea isuga söövad okaskerad kassikonserve ja -krõbinaid. Viimased on eriti head, sest need ei lähe kergesti rikkema ning mõjuvad siili hammastele

hästi ehk puhastavalt. “Kui aga siilile ulatada vihmauss, siis matsutab ta selle hea isuga ära. Siilipoega soovides tuleb arvestada sellega, et loom tahab ka looduslikku toitu saada.”

Piima aga ärge kunagi pakkuge! Siilide seedimine seda ei kannata.

Piima aga ärge kunagi pakkuge! Siilide seedimine seda ei kannata.

Oma okastel õuna kandvad siilid on Peetri jutu järgi kunstnike fantaasia. Puu- ja juurviljast loomakesed väga vaimustatud ei ole, kuigi teinekord mõne pehmemä õunatüki küljest väikesse ampsu ikka võtavad.

Siilike armastab ööd

Aafrika kääbussiil vajab stabiilselt sooja ja toas võiks olla püsivalt 22 kraadi või veel enamgi. Peeter hoiab oma siilikeste toas 25kraadist soojust. Erinevalt meie looduses elavatest siilidest ei jää aafrika kääbussiilid talveunne. Kui aga kodu on pikka aega jahe, võib see siiski juhtuda. Jahtumine on soojalembestele okaskeradele aga eluohtlik, sest nad jäävad uimaseks, uinuvad ja ei pruugi sellest enam ärgata.

Tasub kohe arvestada sellega, et aafrika kääbussiilid on öise eluviisiga. Meelsasti nad läheks magama just siis, kui inimesed hommikul tõusevad, ning ärkavad siis, kui pereema lastele unelaulu laulma hakkab. Suvel on nende ärkveloleku aeg pikem, talvepäevadel lühem.

Peeter teab, et loomade elurütmi saab siiski kohandada inimeste eluviisidega: näiteks kui süüa anda vaid päeval ja öösel toidud eest ära võtta. Samas on looma tervisele kasulik neile omane ja loomulik eluviis, seega sobiks kääbussiil kõige paremini öötööl käija või unetu inimese lemmikuks.

Peetri ja Elma juures on siilipesa ehituspoest ostetud kergelt läbikumavas kastis, allapanuks hein ja lehtpuulaastude kiht.

Samas pesas on ka liivakauss, kus ta saab vajadusel oma okkaid puhastamas käia.

Kindlasti võib ja peab siili tuppa n-ö vabandusse laskma. Looduses elavatel okkakandjatel on palju tegemist, nad liiguvad toiduotsingutel pikki vahemaid. Ka kääbussiilidele hakkaks vaid puuris olemine ja söömine tervisele.

Teda võib ka vabana pidada, hoides loomakest pesas vaid päeval, kui pererahvas tööle, kooli ja lasteaeda läheb. “Ta võtab vähe ruumi, ei tee pahandust – ei näri juhtmeid ega lammuta mööblit –, vaid toimetab vaikselt oma siilitegemisi: uurib ümbrust, sätib oma pesa, sööb ja peseb,” räägib peremees. “Puuris valib ta nurga, kus hädal käib, ja see, mis temast pudeneb, on ka peaaegu olematu.”

Okaskera ei vaja puurikaaslast

Peeter soovib korteriomanikel paigaldada siilidele jooksurattaid, et nad saaks oma energiat rakendada. “Siil lippab jooksurattal hea meelega ja lausa pikki kilomeetreid maha,” märgib ta. “Siil peab liikuda saama!”

Seepärast tuleks oma lemmikule luua võimalusi vabalt askeldamiseks. Samas tuleb ruumis kõik läbi mõelda, et loomake end vigastada ei saaks. Isegi kui tuba on tuttav, võib ta öösel otsida endale kohta, kuhu vajadusel varjuda.

Siil ei vaja seltskonda ega seltsiks teist okaskera. “Karjaloomad nad pole. Teist siilipoissi

Kääbussiile on maailmas mitut värvi. Selle kodu siilide pesakonnas on valge siiliemand kõige vanem. Tema punased silmad mõjuvad nagu pohlad kooses.

Pisike okaskera Elma peopesas elab uue pere ootuses.

kohates läheb kohe kakluseks. Kaks isast võivad teineteist väga kõvasti vigastada, nad hammustavad vastast ikka korralikult jalgadest,” teab Peeter.

Isasele kääbussiilile hakkavad alles kevadel sümpatiseerima vastassoost okkalised kaunitarid. Väär oleks loota, et võttes koju kaks kääbus-

siili – emase ja isase –, hakkab massiliselt väikesi siilipoegi sündima.

Kääbussiilide soojätkamine on väga keeruline. Pulmamäng, mis algab kevadel ja kestab kaua, meenutab pigem võitlust, mis on täis näksimisi, turtsumisi ja torkimisi. Pulmitamise järel lahutatakse loomad teineteisest. “Kui emane tiinestub ja ta tunneb lähedal isase lõhna, võib ta oma vast-sündinud pojad maha murda,” hoiatab Peeter.

Kuigi omavahel siilid hästi läbi ei saa, uudistavad nad hea meelega teisi koduloomi. Samas, kui kodus on õues käivad kassid, võivad nad kaasa tuua haigusi. Ja selle nõelapadja seest on väga raske parasiite kätte saada.

Tunnevad omainimese ära

Siiliperet külastades märkame, et väikesed okaskerad teevad vahet võõral ja oma pereliikmel. Kui külaline käe siilikese poole sirutab, tõmbub loomake kerra ja on torkevalmis. Kui peremees või perenaine teda liigutab, on ta uudishimulik ning okkalise punkarituka alt piiluv ninaots nuusib uudishimulikult õhku.

Elma ütleb, et siilid teevad omal ja võõral väga hästi vahet, neil on ülihea haistmismeel. “Kui lõhnastad end uue parfüümiga, võib ta võõristada ka omainimest. Kui aga pessa panna toitu, näiteks jahuussike, leitakse see sekunditega üles,” toob Peeter näite. “Nägemine on neil kehvasti arenenud, aga kuulevad nad väga hästi!”

Loota, et siil talle pandud nime selgeks saab, pole eriti mõtet. Kui siil omaniku häälega harjub ja kui teda harjutada kätte võtmisega, lepib ta viimaks ka sellega. Siil ei hammusta oma peremeest. Kui miski ei meeldi, siis ta pigem torkab. Kindlasti on aga võimalik aafrika kääbussiili elu ja toimetamisi kõrvalt vaadates hästi neid okaskerasid tundma õppida. ❀

MAAKODU

Maakoduga Vietnami!

Telli Maakodu ja võida eksootiline reis Vietnami!

Spetsiaalselt ajakirja Maakodu jaoks kokku pandud reis viib huvilised läbi 1600 km pikkuse riigi, alates maalilisest Ha Longi lahest ning lõpetades Mekongi delta ujuvate turgudega.

Rohkem infot: www.maakodu.ee/vietnam

Maakodu lugejareis toimub **25.03.–7.04.2015** koostöös firmaga BergerReisid. **Ühele meie tellijale naeratab õnn ja tema saab reisile tasuta!** Need, kes oma õnne ei usalda, saavad end reisile registreerida Maakodu telefonil 661 3370 või reisifirmas BergerReisid telefonil 628 6165.

Maakodu tellimine:

tel 680 4444,
klienditugi@lehed.ee
või www.tellimine.ee

DETSEMBRI ÜRITUSED

- 1. detsembril on Tartu Ülikooli 95. aastapäeva ball.
- 1.–5. detsembrini on Ida-Virumaal Kohtla vallas Kukruse Polaarmõisas jõuluprogramm (teatrietendus on vene keeles).
- 1.–8. detsembrini jõulud Olustvere mõisas.
- 1.–19. detsembrini on jõulud Karilatsis Põlva talurahvamuuseumis.
- 5. detsembril on jõululaadad Põlvamaal Värska kultuurikeskuses, advendi jõululaat Pärnus, Lääne-Virumaal Kadrinas.
- 5.–6. detsembril on Eesti Näituste Messikeskuses noorte infomess Teeviit.
- 5.–7. detsembrini on avatud jõululaat Tartus.
- 6. detsembril toimub Paides Jõulukroon, jõululaadad ja -turud on ka Tartumaal Alatskivi lossis, Viljandis ja Sael.
- 6. detsembril on käsitöölaad Põltsamaa kultuurikeskuses.
- 7. detsembril on advendilaad Harjumaal Lagedi koolimajas.
- 8. detsembrist kuni 4. jaanuarini 2015 on Ida-Virumaal Illuka vallas avatud Alutaguse jõuluküla.
- 8.–12. detsembrini ja 15.–19. detsembrini on Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseumis jõuluprogramm "Jõulud Palamusel".
- 8.–14. detsembrini on Jõuluootus Pivarootsi õppe- ja puhkekeskuses.
- 8.–17. detsembrini on Ida-Virumaal Kohtla kaevanduspargis avatud jõuluprogramm "Mutipere jõulumaa".
- 8.–21. detsembrini on Jõgevamaal Tabivere vallas avatud Vudila mängumaal jõuluprogramm "Vudila jõulumaal".
- 10.–14. detsembrini on jõululaat Tallinnas Nõmmel.
- 12. detsembril on jõululaat Ida-Virumaal Kohtla-Järvel ja Võrus.
- 12.–13. detsembril toimub Viljandis Sakala keskuses kodukäsitöömess.
- 12.–13. detsembril on Hiiumaal talvine käsitöö ja omatoodangu laad.
- 12.–13. detsembril on kodukäsitöömess Viljandis.
- 13. detsembril on jõululaadad Põlvamaal Mikitamäel, Jõgevamaal Mustvees, Viljandimaal Abjas, Tartus ja Haapsalus. Narvas on Põhjaõue talvelaad.
- 13.–21. detsembrini on Pärnumaal Tahkuranna vallas avatud Lottemaa jõulumaa.
- 14. detsembril on jõululaadad Lääne-Virumaal Kadrina spordihoones, Raplamaal Kohilas, Hiiumaal Kõpus.
- 14. detsembril avatakse Tartumaal Luunja kultuurimajas Hansu ja Gretekese jõulumaa koos heategevusliku laadaga.
- 15. detsembrist kuni 5. jaanuarini 2015 on Kuressaare piiskopilinnuses avatud "Jõulud lossis".
- 16.–17. detsembril on jõululaat Läänemaal Uuemõisas.
- 16.–18. detsembrini on avatud jõululaat Narvas.
- 17.–21. detsembrini on avatud jõululaat Tallinnas Mustamäel.
- 17.–23. detsembrini kestab UKU Keskuse jõululaat Viljandimaal.
- 18. detsembril avatakse jõululaadad Viljandi spordihoones ja Järvamaal Türil.
- 18. detsembril on Tallinnas disaini- ja arhitektuurigaleriis avatud näitus "Piparkoogimaania".
- 19. detsembril on jõululaat Harjumaal Maardus ja Valgamaal Tõrvas.
- 19.–21. detsembrini on avatud jõuluküla Eesti Vabaõhumuuseumis.
- 20. detsembril avatakse Rapla XIII jõululaat, Harjumaal aga Rummu järve peregäev ja jõululaat.
- 22. detsembril on jõululaadad Lääne-Virumaal Tamsalus ja Paldiskis.
- 22. detsembril toimuvad Otepääl talvepealinna tiitli vastuvõtmise üritused.
- 22.–24. detsembrini on Tartus avatud viimase hetke jõululaat.
- 27. detsembril toimub Rakveres rokkfestival Green Christmas 2014.
- 31. detsembrist kuni 31. jaanuarini 2015 on Tallinnas Vabaduse väljakul Wabadus Cafes avatud disainer Liivi Leppiku näitus "3D tekstiilikunst".

Uudiseid ja eelteateid ootab iga kuu 10. kuupäevani toimetaja Kadri Tramm. Tel 661 3370, e-post kadri.tramm@maakodu.ee.

26. hooaeg

TULE REISIMA COMTOURIGA

2015. a reisiplaan

Riia Ooperiteatri külastamine. Hind 120 €, sh pilet, buss, majutus.

09.–10.01 „Rigoletto”

13.–14.03 „Aida”

11.–12.04 „Trubaduur”

25.–26.04 „Figaro pulm”

05.–08.03 **Pariis. Hind al 750 €**, sh lend, majutus, buss, giid.

06.–08.03 **Leedu suurim käsitöölaad Vilniuses. Hind 170 €**,
sh majutus, ekskursioon Vilniuses, buss.

26.–29.03 **Aiandusmess Stockholmis. Hind 250 €**, sh laev, majutus, buss.

16.–18.04 **Kuninglik Kopenhaagen. Hind 595 €**, sh lend, majutus, buss, giid, sissepääsud.

23.–26.04 **Peterburi. Hind 280 €**, sh majutus, buss, giid, sissepääsud. Lisaks Vene viisa **62 €**.

02.–03.05 **Sigulda kevadlaad – suurim kevadlaad Baltikumis. Hind 140 €**, sh majutus, buss.

12.–17.05 **Maaililised Reini ja Moseli oru väikelinnad Kölnist Mainsini ja Koblenzist Trierini. Jälgi reklaami!**

23.–24.05 **Kevadine Abruca. Hind 155 €**, sh laevad, majutus, giid, buss, 4 sööki.

23.–30.05 **Aia- ja kultuurireis. Bordeaux' ja maaliline Dordogne org. Jälgi reklaami!**

29.–30.05 **Põhjamaade liigirikkaim puukool, huvitavad dendraariumid ja koduaiad Lõuna-Soomes. Jälgi reklaami!**

30.–31.05 **Ida-Virumaa (Sillamäe, Narva, Maidla ja Muuga mõisad, joad...). Hind 110 €**,
sh majutus, giid, buss, 6 sööki.

05.–06.06 **Käsitöölaad Riias. Hind 140 €**, sh majutus, buss, külastused.

13.–14.06 **Lõuna-Viljandimaa. Hind 99 €**, sh majutus, buss, giid, 2 sööki.

10.–11.07 **Kihnu merepäevad. Hind 180 €**, sh laev, majutus, transfeer, 4 sööki, giid.

10.–12.07 **Ruhnu. Hind 190 €**, sh laev, majutus, buss, 6 sööki, giid.

17.–19.07 **Mustveest Vasknarvani: kireva kultuuribuketiga Põhja-Peipsimaa. Hind 195 €**,
sh majutus, buss, 5 sööki, giid.

30.07.–02.08 **Ventspils ja liivi päevad Mazirbes. Hind 250 €**, sh majutus, buss, 4 sööki, giid.

31.07.–01.08 **Vormsi ja kohvikutepäev Kärdlas. Hind 170 €**,
sh majutus, buss, giid, praam, 3 sööki.

31.07.–02.08 **Laevasõit Emajõel ja Seto Kuningriigi päevad. Hind 210 €**,
sh majutus, buss, giid, 3 sööki.

01.–02.08 **Hiiumaa. Hind 145 €**, sh majutus, buss, giid, praam, 2 sööki.

04.–08.08 **Šotimaa aiad, pargid. Hind 1050 €**, sh lend, majutus, buss, giid.

07.–09.08 **Abruca ja Vilsandi. Merepäevad Kuressaares. Hind 225 €**,
sh majutus, transfeer, giid, praam, 6 sööki.

08.–09.08 **Läänemaa. Hind 99 €**, sh majutus, buss, giid, 2 sööki.

13.–16.08 **Meeleolukas laevareis Lapperannast Viiburisse. Hind 290 €**,
sh 3 ööd majutust koos hommikusöögiga, kruis, buss, giid

13.–19.09 **Värvikas Elsass (Strasbourg, Colmar, Mulhouse jt piltpostkaartlikud väikelinnad). Jälgi reklaami!**

 COMTOUR
REISIBÜROO

Reisibüroo Comtour
Lauteri 7c, Tallinn
tel 645 5925
e-post comtour@comtour.ee
www.comtour.ee

**KULTUURI-, PUHKUSE-
JA TELLIMUSREISID
TEIE SOOVIL!**

Maakodu sisujuht 2014

Kaunid kodud ja konkursi "Eesti kaunimad maakodud" võitjad

- Nr 1 lk 6 Suguvõsa talu uus aeg
 Nr 2 lk 6 Külalislahke kodu teeliste majas
 Nr 3 lk 6 Kodu nagu väike küla
 Nr 4 lk 6 Suvine paradiis paesel pinnal
 Nr 5 lk 6 Hubane ja hele pesa alevikus
 Nr 6 lk 6 Sarapuu-mäe õitseb tööõõmust
 Nr 7 lk 6 Kaunis kodu 25 aastat hiljem
 Nr 8 lk Teleskoobi ja mantelkorstnaga maakodu
 Nr 9 lk 6 Stiilne kodu Muhus – põnev kui suveromanss
 Nr 10 lk 6 Eesti kauneim maakodu on leitud!
 Nr 10 lk 8 Eesti kauneim maakodu. Suursugune Suureküla talu
 Nr 10 lk 22 Eesti kauneim suvekodu. Merehõnguline ja külalislahke Villa Hanson
 Nr 10 lk 34 Kauneim noore pere kodu. Sepamäe talu armastuslugu
 Nr 10 lk 44 Kauneim tootmistalu. Kolme põlvkonna Koka talu
 Nr 11 lk 6 Nurka – koht, kus unistused täituvad
 Nr 12 lk 6 Õrna hingega kodu

Sisekujundus

- Nr 1 lk 16 Kutsuvalt õdus magamistuba
 Nr 1 lk 20 Unehaldjaga magamistoad
 Nr 1 lk 24 Vahvad voodipeatsid
 Nr 2 lk 16 Esik punaste laternate valguses
 Nr 2 lk 18 Väikesest esikust saab asja
 Nr 2 lk 20 Nagid toreduse pärast
 Nr 3 lk 18 Kõõgimööbel 30 euro eest
 Nr 3 lk 24 Andeka perenaise värvikas köök
 Nr 5 lk 18 Dekoratiivvärvide meistrikläss
 Nr 7 lk 66 Aasta siis oli 1989
 Nr 11 lk 22 Küünlavalgus soojendab hinge
 Nr 12 lk 16 Kuuseehted möödunud aegadest

Teeme ise

- Nr 1 lk 51 Okstest süda
 Nr 2 lk 21 Võtmekimbud varna
 Nr 2 lk 22 Ruumimaagia pilttapeedi abil
 Nr 2 lk 24 Pilttapeet teeb toaga imet
 Nr 3 lk 28 Leidlike naiste kõõginurk
 Nr 4 lk 22 Aknaraamide uus võimalus
 Nr 5 lk 16 Sisustusmängud tapeedijuppidega

- N 5 6 lk 16 Sisustame õuetuba
 Nr 7 lk 20 Ehitame mängumaja
 Nr 8 lk 28 Ühe ahju lugu
 Nr 9 lk 30 Vikerkaareväriline puhkenurk
 Nr 11 lk 11 Värvirõõmus kummut vaevata
 Nr 12 lk 18 Jõulukaart ingli ja udusulega

Töötuba

- Nr 1 lk 28 Ahi koduõue savist
 Nr 2 lk 26 Mees, kes mängib puiduga
 Nr 3 lk 30 Ühe ööga rauataltsutajaks
 Nr 4 lk 24 Laisa mehe punutised
 Nr 5 lk 22 Tulest ja tuhasta sündinud keraamika
 Nr 6 lk 24 Üksiku kauboi mööblitegu
 Nr 7 lk 22 Eesti sepp Ahvenamaa kirikute kallal
 Nr 8 lk 32 Sadulsepa pealtnäha roosiline põli
 Nr 9 lk 23 Kadakalõhnaline tööpõld
 Nr 10 lk 82 Tisleritööst ankur koju jäämiseks
 Nr 11 lk 26 Kahhelahi kiidab meistrit
 Nr 12 lk 22 Nagu klimp supi sees

Tehnika

- Nr 1 lk 36 Terav kett ja õige õli
 Nr 2 lk 32 ATV - nii traktor kui ka lõbusõiduk
 Nr 3 lk 36 Ahven ja särg või hoopis haug
 Nr 4 lk 58 Muruniitmise ei maksa üle pingutada
 Nr 5 lk 26 Aiatraktor on enamat kui mootoriga labidas
 Nr 6 lk 28 Vana masin tahab tööd teha
 Nr 8 lk 36 Puud lõhutud kirve abita
 Nr 9 lk 26 Oksad lõigatud ja võsa niidetud
 Nr 10 lk 86 Lehepuhur astub reha ja luua asemele
 Nr 11 lk 30 Akutrell - hädavajalik kodutööriist
 Nr 12 lk 26 Eelsoojendi autosse! Milleks?

Leiulehed / Võimalus

- Nr 4 lk 18 Aia ehe – mätaskatusega väliköök
 Nr 4 lk 30 Pisiesemed suveks aeda
 Nr 7 lk 15 Bassein uues kuues
 Nr 8 lk 56 Herbarium – teadus ja ilu ühes
 Nr 9 lk 18 Isetehtud ja oma näoga suvemaja
 Nr 12 lk 54 Metsa serval tossab suitsusaun
 Nr 12 lk 56 Ahi, mis annab leilinautijale aega

Külaskäik

- Nr 6 lk 18 Võluv maja saarel
 Nr 7 lk 16 Julge ja rõõmus Manni portselan
 Nr 8 lk 16 Loovusait Neitsijärvel
 Nr 8 lk 20 Magasiit kaitseb küla varandust
 Nr 8 lk 24 Lemmikasjade muuseumituba

Kaunid koduaiad, uudised ja vanad tarkused

- Nr 1 lk 40 Jäise pintsliiga maalitud vaated
 Nr 1 lk 52 Uudised
 Nr 1 lk 62 Unustatud vana. Kui toataimed vajavad tuge
 Nr 2 lk 36 Aed täis linnulaulu ja veevulinat
 Nr 2 lk 60 Unustatud vana. Puhastulu toalilledest
 Nr 3 lk 40 Aiavaateid Noarootsi kõrgeimalt tipult
 Nr 3 lk 58 Uudised
 Nr 3 lk 60 Unustatud vana. Seemnetega pea piiri
 Nr 4 lk 31 Aiatööde kalender
 Nr 4 lk 42 Romantilised õierosetid ja peened parfüümid
 Nr 5 lk 30 Illuaed tüdrukuga ja purjekapeenraga
 Nr 5 lk 54 Unustatud vana. Puhkajad suveks maale
 Nr 5 lk 56 Uudised
 Nr 6 lk 32 Sinine aed punases linnas
 Nr 6 lk 38 Unustatud vana. Võidupühaks kodu korda
 Nr 7 lk 26 Hing kisub vägisi rooside poole...
 Nr 8 lk 40 Eesti kaunimad koduümbrused
 Nr 9 lk 32 Väikelinna võluaed
 Nr 9 lk 40 Unustatud vana. Pohlad külgehakkavate tõbede vastu
 Nr 10 lk 58 Ohoo preemia. Nõrga aiandustalu üllatas puhtuse, korra ja ... bussiga!
 Nr 10 lk 68 Kauneim aed. Aiapärl ojakäärus.
 Nr 10 lk 112 Uudised.
 Nr 10 lk 114 Unustatud vana. Aed, aeg ja aiamaa
 Nr 11 lk 54 Vürtsikad marjad okkalisest põõsast
 Nr 12 lk 48 Uudised

Abiks algajale

- Nr 1 lk 46 Oma aed! See on võrratu!
 Nr 1 lk 48 Kuidas panna aed hästi toimima
 Nr 2 lk 45 Oma aia magusad paprikad
 Nr 2 lk 48 Mis on kirjas seemnepakendil
 Nr 3 lk 55 Õunapuud ootavad lõikajat
 Nr 4 lk 84 Maitsev köögivilja oma peenralt
 Nr 5 lk 48 Minu esimene maasikapeenar
 Nr 6 lk 40 Maitset ja lõhnad ürdianumast
 Nr 7 lk 34 Aed targalt kastetud
 Nr 7 lk 52 Aiatööriistad – mida võtta, mida jätta
 Nr 8 lk 52 Illusad ning hõrgud suvikõrvitsad
 Nr 9 lk 50 Aeg istutada lillesibulaid
 Nr 10 lk 98 Sügis roosipeenral
 Nr 11 lk 42 Viinapuu sügislõikus
 Nr 12 lk 42 Talv on keeruline aeg

Haljastus ja aiakujundus

- Nr 2 lk 50 Kask – valguse ja puhtuse sümbol
 Nr 3 lk 54 Kevad lillekorvis
 Nr 4 lk 66 Kui aias kasvab hortensia
 Nr 4 lk 78 Hooliva aedniku mummumagnetid
 Nr 4 lk 70 Epimeedium – moekas pinnakatja varjuaeda
 Nr 4 lk 72 Kaheksa kaunist suvelille
 Nr 4 lk 98 Alati õites veranda
 Nr 5 lk 52 Kevadine värvilaik terrassile
 Nr 5 lk 40 Soome külmakindlad magnooliad
 Nr 6 lk 44 Kirju suvi amplitega
 Nr 8 lk 48 Usaldusväärsed uustulnukad
 Nr 9 lk 42 Õitsemise tšempionid püsilillepeenral
 Nr 9 lk 54 Tallinna lilleaiad 2014
 Nr 10 lk 90 Gladioolisuve kirkaimad hetked
 Nr 10 lk 122 Ja õu sai puuriita täis!
 Nr 11 lk 32 Sinililled silmadele, kullerkupud kulmudele
 Nr 12 lk 30 Kolm pärga ja isemoodi jõulukalender
 Nr 12 lk 34 Igihaljad lehtpõõsad – mida võtta, mida jätta?

Tarbeaed, köögivilja, puuviljad ja marjakasvatuse

- Nr 3 lk 50 Tomat – ilus ja igale maitsele
 Nr 3 lk 52 Ahvatlevad köögiviljad
 Nr 4 lk 89 Aed anumates

- Nr 4 lk 106 Maiasmoka õunasordid
 Nr 5 lk 36 Seitse väärt lauaviinamarja
 Nr 7 lk 56 Lõhnav ja puhas rõõm ürdiaiest
 Nr 10 lk 106 Iga tomat on omamoodi hea
 Nr 10 lk 102 Nutikas aednik lõikab marjapõõsaid juba sügisel

Miks ja kuidas

- Nr 1 lk 54 'Rae ime' põnevad järglased
 Nr 4 lk 52 Minu murude aastaring
 Nr 4 lk 64 Sebratriibulise muru saladus
 Nr 4 lk 104 Mis on aiandililide saladus?

Tunne ära

- Nr 1 lk 56 Aaloe – Aafrika imeline lill
 Nr 6 lk 48 Lõhnagurmaani pelargooneid
 Nr 7 lk 36 Kuulsuste roosisordid

Pilk maailma

- Nr 5 lk 58 *Au revoir*, Maroko!
 Nr 5 lk 59 Tulnuktaimed
 Nr 6 lk 54 Retk Inglismaa troopikasse
 Nr 9 lk 60 Armastusega lembeliliate maalt Cornwallist
 Nr 10 lk 124 Lugejareis Vietnami. Kitsuke riba rohelist kulda
 Nr 11 lk 46 Taimelaiud Cornwalli reisilt

Vaenlane

- Nr 4 lk 94 Kurjad tõved aialemmikute kallal
 Nr 7 lk 50 Sametine nuhtlus koduaias
 Nr 9 lk 58 Hiired-rotid, hoidke eemale!

Minu äri ja lahkend kostitajad

- Nr 1 lk 64 Unistus viis butiigi avamiseni
 Nr 2 lk 62 Pereeluga ühes rütmis hingav ettevõtte
 Nr 3 lk 62 Valge veranda saladus
 Nr 4 lk 110 Peremeierei üllatab juustudega
 Nr 4 lk 116 Teeristil kohtuvad hea toit ja toredad inimesed
 Nr 5 lk 62 Kodune ja oma Tilla kodukohvik
 Nr 6 lk 60 Imearmas ja külalislahke Milla Vanakraam
 Nr 7 lk 60 Tammejuure kuulus kanep
 Nr 8 lk 60 Sõpruses särama lõõnud sahv
 Nr 9 lk 70 Rannakülaromantika Puise Nina talust
 Nr 10 lk 116 Pitsu andis äri nime

- Nr 11 lk 61 Muhu – veiniteoks justkui loodud
 Nr 12 lk 50 Taaskasutatud õnn Mooste moodi

Köök

- Nr 1 lk 70 Köögitoimkonnas uus tegija
 Nr 2 lk 68 Pasteet pidulauale ja muidu
 Nr 3 lk 68 Vastlakuklid – heledad või tumedad?
 Nr 4 lk 126 Suvemaitset jääkappi
 Nr 4 lk 128 Võileivad kodus ja kaasa
 Nr 5 lk 68 Mandlipiim – teeme ise
 Nr 6 lk 66 Kõik grillile
 Nr 7 lk 69 Joogist jahutust...
 Nr 8 lk 66 Suvikõrvitsad – suurepärased köögiviljad
 Nr 9 lk 76 Hamburger – selline, nagu ise tahad!
 Nr 10 lk 134 Need suurepärased seemned
 Nr 11 lk 68 Maitseid mitmelt maalt
 Nr 12 lk 60 Muinasjutulised piparkoogid
 Nr 12 lk 66 Need kuumad joogid...

Lastetuba

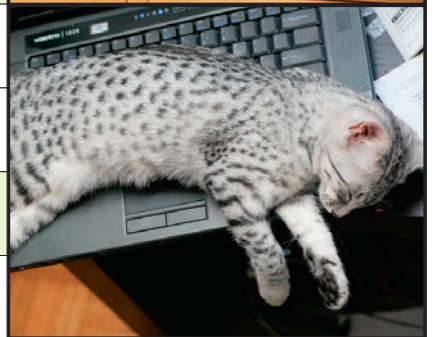
- Nr 1 lk 74 Fantaasiapilveke
 Nr 2 lk 74 Rahvuslik ehe – sõlg
 Nr 3 lk 74 Trükime pitsiga
 Nr 4 lk 136 Röömsad pliiatsitopsid
 Nr 5 lk 74 Lauaseade kallile emale
 Nr 7 lk 74 Liblikad peole
 Nr 8 lk 72 Merikarpidesse mähitud mälestused
 Nr 9 lk 68 Valgusti lastetuppa. Liblikad tiirlevad valguses
 Nr 10 lk 74 Sügisene tutipidu lastetoas
 Nr 12 lk 72 Kaunistatud purk pühadeks

Kaaslane

- Nr 1 lk 76 Ai, ai! Kõrv teeb haiget
 Nr 2 lk 76 Hobused põlvkondi sidumas
 Nr 3 lk 76 Nokad ja lestad
 Nr 4 lk 137 Neljajalgse lemmikuga suveks maale
 Nr 5 lk 76 Kanad koduaias
 Nr 6 lk 74 Raissa, Coco ning muud loomad
 Nr 8 lk 74 Merike, Käbi ja Tango – kirklik ja sportlik kolmik
 Nr 9 lk 62 Hobune veab rutiinivankrist välja
 Nr 10 lk 140 Emme, ma tahan prussakaid!
 Nr 11 lk 76 Kiskjaliku moega kodukiisud.
 Nr 12 lk 74 Okaskerad, kes ei tohi talveund magada

	piirkond Pakistanis	laujatar, in, nimi	raadius	uudistesade	vees elunev kiskja	K	Euroopa riik	kolm-		toestik	valsimeister
nugiline									saava käände lõpp		
United Artists			kohitsetu								
näidis- linnavabrik				Jaapani elekt- roonikafirma					Rahvarinne		
Juhan Liiv			naisenimi	Industrial Insu- lation Group				kõrgkool, lüh			
audio- visuaalne			lääge					valitseja kepp			
			Leedu kuurort					teat. pross			
ülemisel pildil olev kassitõug											
	ajaleht, lüh kaks topelt- vokaali			Social Impact Analysts Association					Sacra Scriptura		
ehk		roheline seep		hingedege suhthemine	kaalium		mina		ammoniaagi ja yesiniku ühend	Age of Empires Network	umbes
		plaadimängija			tonn		eineaeg, ingl. k				
pildil olev kassitõug											
mehenimi				... turnir (Vikerraadio saade)							aasta
Average Annual Growth Rate				tänav Tartus				kolm vokaali			
				Nicaragua lennu- kompanii				hapnik			
	pildil olev kassitõug										Aasia mageveekala
suurvõistus			tööinspekt- sioon, geolo- giakeskus					nael		fosfor	
			süsinik							strontsium	
	pildil olev kassitõug							lapsvanem			
ingl k eessõna			Jaapani animatsiooni- kunstnik					tuhanõu			
			Onu Tomi ...					luuletaja, nimi, in			
jalpallur				Internation- al Media Innovation Management	poosaar					gramm	
										maapinna tasapinnaline kujutis	
osmik				Saksa sadamalinn					samuti		
				optimus					mäestik Siberis		
lämmastik		saak					jõgi Euroopas				
		meeter									
plaadifirma				Open University				European Leadership Academic Institute			
				Union Bank							
nimetav		väärismetall						mesilaste elamu			
		elektron						väävel			
antiikne linnik							koeratõug				

Lahendusi ootame 10. detsembrini aadressil: **Maakodu, Narva mnt 13, 10151 Tallinn**, e-posti teel **kristel.kirss@maakodu.ee**
Lisage vastuse juurde ka oma selle numbri lemmiklugu.

Ristsõna õige vastus oli: iga tomat on omamoodi hea, 'Gransasso Pear', 'Tšernomor', 'Bolota', 'Zolotoje serdtse'. Loosi tahtel võitis seekord ristsõna auhinna, raamatu "Roosid – raamat roosisõbralt roosisõbrale", **Aadu Udeküll Tapalt**. Palju õnne! Järgmise ristsõna auhinnaks on Inga Torimi raamat "Mütsid ilukuduja vardalt" kirjastuselt Pegasus.

- ◆ igale AVANT mudelile üle 100 töövahendi
- ◆ tõstejõud kuni 1400 kg
- ◆ tõstekõrgus kuni 2,8 m
- ◆ sõidukiirus kuni 25 km/h
- ◆ mass alates 590 kg
- ◆ lai valik laadureid kohapeal valmistatud Soomes

AVANT

SAMI Masinakeskuses on müügil

- AVANT laadurid
- CLM pealesõiduteed
- LEGUAN tõstukid
- INO niidukid
- SAMI metsa-, põllu- teeholdusseadmed jpm.

Lisaks pakume hooldusteenust ja rendime AVANT töövahendeid.

SAMI
MASINAKESKUS

www.sami.ee

**Lõuna-Eestis: Petseri 40 Valga 68204, Valgamaa
tel. 524 1759**

**Põhja-Eestis: Tule 20, Saue76505, Harjumaa
tel. 670 9040, 528 2732**

AVATUD: E-R 8:00 – 16:30

TAMREX

Paremaks enam minna ei saa!

* Ostad saapad art 13500
saad **KINGITUSEKS**
SNICKERS Workwear jope
art 1188/2004 (jope väärtus 158 €)

SNICKERS Workwear veekindel talvejope

Selle veekindla talvejope peale võid kindel olla: soe ja mugav enesetunne on garanteeritud ka siis, kui ilm sinu vastu töötab.

* TASUTA!

art 1188/2004
TAVAHIND 158 €

Veekindel kangas.

Kaetud õmblused peavad vett kinni (vastavad standardile EN 343).

Nutika asetusega funktsionaalsed taskud.

Pikendatud seljaosa.

Eelpainutatud varrukad tagavad vaba liikumise.

Helkurribad teevad sind nähtavaks ka pimedas.

KÕIGE SOOJEMAD TALVESAAPAD:

100% metallivabad, vastupidavad, mugavad ja ülisoojad talvesaapad on veekindelast täisnahast (kvaliteetne Itaalia nahk) pealsete, aluminiseeritud vildiga kaetud tekstiilsisu, THINSULATE® B600 külmaisolatsiooni ja Cold Barrier anatoomilise sisetallaga. Hea löögisummutusega antistaatiline PU/nitriil-välis-tald (Cold Defender - hea vastupidavus madalate temperatuuride juures) talub õli ja mitmeid kemikaale. Komposiitnina ja APT-torkekindla tekstiiltallaga saabastel on tugevdused nina- ja kannaosas, lai liist (12 mondopointi) ning rullõõsid ja lukusti, mis lihtsustavad paelte sidumist.

Thinsulate
INSULATION B600

COFRA Muspell S3 CI WR HRO SRC talvesaapad

art 1350
HIND **138 €**

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 28.02.2015 või kuni kaup on jätkub!

* Osta saapad art 13500
SAAD JOPE
art 1188/2004 (jope väärtus 158 €)
KAUBA PEALE!

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN
Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusepapi 35

TARTU
Aardla 114, Ringtee 37a

PÄRNU
Ria mnt 169a, Savi 3

RAKVERE
Pikk 2

VILJANDI
Ria mnt 42a

JÕHI
Tartu mnt 30

VÖRU
Plii 2

VALGA
Vabaduse 39

NARVA
Tallinna mnt 19c

HAAPSALU
Ehitajate tee 2a

PAIDE
Pikk 2